

LOGON

▶	THEMA: WERKELIJKHEID , DEEL 2
▶	ESSAY: MANNELIJKE JONKVROUW/VROUWELIJKE JONKER
▶	KUNST: DE WERKELIJKHEID VAN HET MIDDEN
▶	LEVEND HEDEN: DE WERKELIJKHEID VAN HET KLEINE GOEDE

LOGON richt zich tot mensen die fundamentele vragen stellen aan hun leven. Zij voelen zich gegrepen door 'iets' dat hun de ogen opent en ze laat herkennen dat er, voorbij dagelijks geluk en problemen, nog iets anders moet zijn. Als vanaf een bergtop werpt **LOGON** een nieuwe blik op de ontwikkeling van de mens en het doen en laten van de maatschappij in de 21ste eeuw, dat zichtbaar wordt in religie, kunst en wetenschap.

LOGON richt zich tot mensen die op zoek zijn naar de zin van hun leven. Wij publiceren bijdragen van auteurs die op een of andere manier geraakt zijn door de vraag naar de 'zin'. Dat zijn vragen vanuit een universele dimensie. Er zijn geen eenvoudige antwoorden, gebaseerd op vast liggende meningen. Zulke vragen zijn als deuren die leiden naar de innerlijke kern van het zijn – vanuit vele verschillende richtingen. Innerlijke ervaring en inzicht moedigen ons aan om onze houding te veranderen en zo uiteindelijk de loop van ons leven te bepalen, dat wat we geloven, en onze ontmoetingen.

We hopen dat **LOGON** iets aan uw leven kan toevoegen, u zal inspireren om nieuwe vragen te stellen en uw zoektocht naar antwoorden vleugels kan geven. Uw feedback is welkom.

LOGON

De werkelijkheid

Mijn ik leerde me brandend willen,
mijn ziel teer verlangen.
De meesters leerden me mijzelf zien,
de broederschap de ander.
De moeder der levenden leerde me erbarmen.
de Geest des levens eenheid.
Het kind leerde me onbevangen zien.

De werkelijkheid, daarover schrijven we.
Zij is bijzonder vreemd.
Zij is het enige dat bestaat. Of werkelijk bestaat.
Er is geen eind aan werkelijkheid, ook geen begin.
Of God er is, of zij/hij bestaat of niet – het kan voor ons een vraag zijn,
voor de werkelijkheid maakt het niet uit.
God is er of niet; aan de werkelijkheid verandert het niets.

Ik kan werkelijkheid ervaren, maar niet omvatten. Ik kan er een schema op
plakken, maar dat is dan mijn idee, voor de werkelijkheid maakt het niet uit.
Zij onttrekt zich aan iedere precieze beschrijving of waarneming.
Ik kan haar niet kennen, alleen maar zijn.
Gooi een steen in het water, het water sluit zich boven de steen, er is niets
veranderd, alleen water.
Ik ben onderdeel van de werkelijkheid, ik kan haar niet van buitenaf kennen.
Ik kan alleen maar zelf werkelijk zijn. Dan ben ik haar.
Zo kwamen de Ouden tot hun wijsheid: 'Ken uzelf – en u kent het Al'.

Peter Huijs

Inhoud

- ▷ **Deze natuur overwinnen, kan dat wel?** 4
Meik Meurer
- ▷ **Achter de wolk** 10
Anneke Munnik
- ▷ **Mannelijke Jonkvrouw/Vrouwelijke Jonker** 16
Frans Spakman
- ▷ **De werkelijkheid van het midden** 24
Anneke Stokman
- ▷ **Arnold Hendrik (Nol) de Hartog** 30
Ankie Hettema
- ▷ **Onderweg** 34
Eric Op 't Eynde
- ▷ **Emergentie - een stroom van
de wordende werkelijkheid** 38
Orestis Terzidis/Frans Spakman

▷	Daar moet veel strijds gestreden zijn	42
	Dick van Niekerk	
▷	De appelboom	47
	Winnie Geurtsen	
▷	De werkelijkheid van het kleine goede	50
	Ankie Hetteema	
▷	Tijd voor een nieuw verhaal - de visie van Charles Eisenstein	54
	Anneke Munnik	
▷	Cirkels van geluid	60
	Winnie Geurtsen	
▷	Waargenomen werkelijkheid	66
	Eric Op 't Eynde	
<hr/>		
▶	Columns	
	Beeld-spraak – Watcher	29
	Filosofie bij rampspoed [5] – Dick van Niekerk	64

Deze natuur
overwinnen
kan dat wel?

▷	TEKST: MEIK MEURER
▷	LAND: NEDERLAND
▷	BEEELD: THE MICROBIOTA VAULT-INITIATIVE
▷	RUBRIEK: WETENSCHAP

Zoals u weet is alles in deze natuur vergankelijk; ja, zelfs het hele zichtbare universum blijkt uiteindelijk vergankelijk. Alles wat ooit is ontstaan, vergaat ook weer; alles wat geboren is, moet ook weer sterven. Voor iedere mens is het dus een aspect waar je niet omheen kunt. Je zou denken dat acceptatie van zo'n onomstotelijk gegeven dan de meest voor de hand liggende houding moet zijn, maar dat is bij lange na niet zo.

Wetenschap

In het verre noordelijke poolgebied, halverwege tussen het vasteland van Noorwegen en de Noordpool, verzinkt een afgelegen archipel genaamd Svalbard van november tot februari in de poolnacht. Gedurende enkele maanden blijft de zon ver onder de horizon en verandert Svalbard in een griezelig, betoverend arctisch winterwonderlandschap.

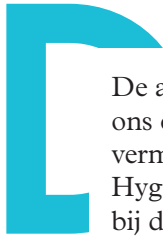
Hier bevindt zich de Global Seed Vault.

Een lange-termijn-opslagfaciliteit voor zaden ligt 120 meter diep in een berg, omringd door permafrost. Het instituut is gebouwd om de tand des tijds — en alle natuurlijke of door de mens veroorzaakte rampen. Vanaf 2017 zijn in de Seed Vault meer dan een miljoen zaden opgeslagen.

De ingang van de Vault is ook een kunstinstallatie genaamd 'Perpetual Repercussion'. In de winter imiteert deze het gedempte groen-turkoois en witte licht van Aurora Borealis, het noorderlicht.

Toegang tot de Global Seed Vault

© отограф ария ахай | Maria Sahai Fotograaf | www.mariasahai.photoshelter.com

De algemene tendens is eerder dat wat ons ongunstig lijkt zo veel mogelijk te vermijden, verminderen of uit te stellen. Hygiëne kan bijvoorbeeld kindersterfte bij de geboorte of op jonge leeftijd sterk verminderen of de overdracht van ziekteverwekkers beperken. Dat er zo iets als microbiologisch leven bestaat dat bij ons ziektes schijnt te kunnen veroorzaken, lijkt ons tegenwoordig niets bijzonders, maar het is een nog vrij jonge ontdekking, eerst als hypothese naar voren gebracht door Louis Pasteur, een Franse scheikundige die leefde van 1822 tot 1895. Niet alleen eerste vaccins, maar ook eerste methoden van sterilisatie van medische instrumenten en wondverbanden maken deel uit van zijn levenswerk.

Een andere ontdekking, die veel jonger is, gaat over het ‘verjongen’ van cellen. Uit onderzoek met muizen is gebleken dat een stof die afgekort NMN heet, celregeneratie bevordert en je zou het effect kunnen omschrijven als verjongend. Sindsdien is de productie en de verkoop van het stofje explosief toegenomen, ook omdat het geen medicijn is maar zo in de natuur voorkomt en geen bijwerkingen lijkt te hebben.

Een andere stof die kortgeleden in het nieuws kwam is *resveratrol*, een stof die uit druiven gewonnen kan worden en die – om het maar sterk vereenvoudigd te beschrijven – het samenklonteren van bacteriën en virussen kan verminderen, waardoor deze zich minder goed vermenigvuldigen en dus minder schade aanrichten en gemakkelijker door ons immuunsysteem bestreden kunnen worden. Ook coronapatiënten zullen hier baat bij kunnen hebben, zo kwam door wetenschappelijk onderzoek naar voren. Maar dit onderzoek heeft zich tot nu toe alleen bij proefdieren bewe-

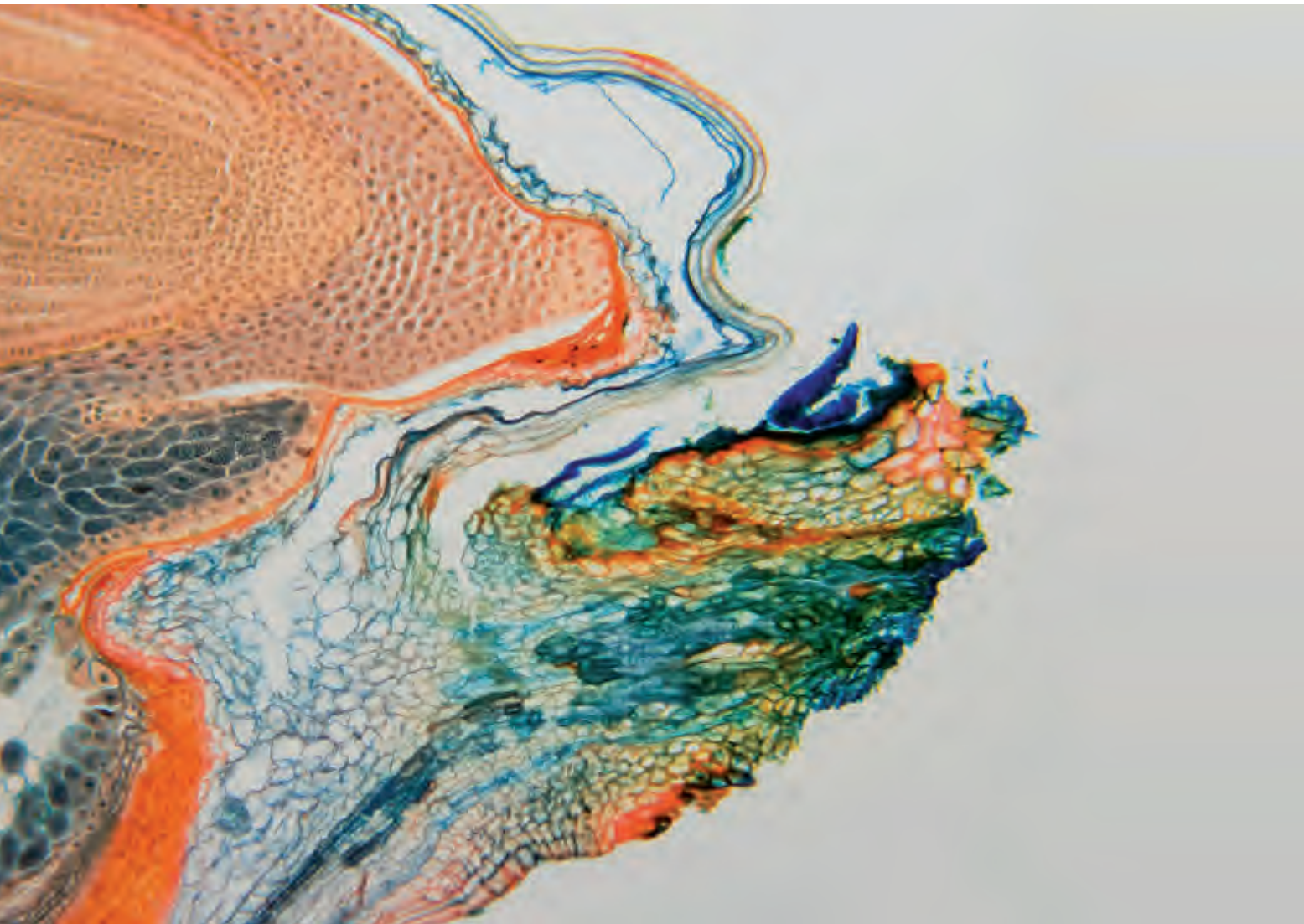
zen en onderzoek op mensen staat nog op de agenda. Er zijn nog meer positieve gezondheidseffecten van resveratrol en wie over dergelijke ontdekkingen leest, kan gemakkelijk op het idee komen dat we straks van veelsoortige gezondheidsproblemen af zullen kunnen komen.

De beroemdste stoffen zijn natuurlijk de antibiotica, waarvan heel lang gedacht werd dat deze een geneesmiddel tegen alle mogelijke bacteriële ziekten zijn, tot duidelijk werd dat deze ziekteverwekkers met de tijd immuniteit ontwikkelen voor antibiotica. Dit is dan een vorm van immuniteit die men in de medische wereld liever niet had gezien, terwijl het natuurlijk logisch is dat als wij mensen immuniteit tegen iets op kunnen bouwen, andere levende wezens dit wellicht ook voor elkaar kunnen krijgen.

Ziekte of dood zo veel mogelijk uitstellen of vermijden is duidelijk de meest voorkomende reactie op onze eigen vergankelijkheid. Maar kunnen wij op die manier – als we dan al niet de dood kunnen overwinnen – ten minste een blijvend resultaat verwezenlijken? Dit is wel een claim die vele medische wetenschappers graag willen maken en tot voor kort leek er niet al te veel tegen in te brengen; op z’n minst is toch te zien dat door sterk verbeterde hygiëne en inentingen veel sterftegevallen en ziektes nog maar nauwelijks voorkomen? Dus deze natuur gedeeltelijk overwinnen – dat kan misschien?

De meeste kritiek op het indammen van allerlei natuurlijke bacteriën en virussen is afkomstig van groepen die je misschien het best kan omschrijven als ‘alternatieve stromingen’, en dan in de betekenis dat deze groeperingen niet vanuit een alom geaccepteerde weten-

Resveratrol kan prestatieverhogend werken bij fysieke inspanning. Bij dieren.

Het idee van eeuwigheid en onsterfelijkheid

schappelijke hoek redeneren. Argumenten zijn onder meer dat de natuur zoals die oorspronkelijk in elkaar zit gewoon goed werkt, en door miljoenen jaren van ontwikkeling uiteindelijk toch al de beste balans tussen leven en sterven bereikt heeft.

Spirituele vragen spelen hier een rol, zoals de vraag of het wel de zaak van de mens moet zijn iets wat of door natuurlijke krachten of door hogere scheppende wezens geschapen is, te veranderen of te manipuleren? Maar sinds enkele jaren is er ook onderzoek binnen de wetenschap waardoor de grenzen van het maakbare zichtbaarder worden. Wie op het internet zoekt naar ‘The Microbiota Vault-Initiative’ komt uit bij onderzoeken die uitwijzen dat alle leven op aarde het best en meest stabiel kan bestaan binnen een eigen specifieke *microbiota*, dus een microbiologische omgeving. Dat kan dan buiten ons zijn in de natuur of binnen ons, bij voorbeeld in onze darmen. Onderzoeken hebben uitgewezen dat het hier om een optimale samenwerking gaat van ongelofelijk veel bacteriën en virussen en vele andere kleinschalige organismen met grotere levensvormen zoals planten, dieren en mensen. En hoewel goede hygiëne belangrijk is, heeft het gebruik van antibacteriële en schoonmaakmiddelen toch ook weer een negatieve impact op allerlei microbiota.

Verder is al onomstotelijk vastgesteld dat in geciviliseerde omgevingen zoals steden de originele veelheid en balans van allerlei micro-organismen afneemt en dit heeft dan een negatieve uitwerking op ons immuunsysteem. Een dergelijk systeem van micro-organismen leeft ook in onze darmen, het *microbioom* genoemd. Bewerkt voedsel en de zo typerende overmaat aan suikers en

koolhydraatrijk eten in veel rijke landen, maken dat het microbioom in onze darmen wezenlijk verandert en minder divers is geworden.

Om op den duur te voorkomen dat er alleen nog maar mensen met incomplete microbiomen in hun lichaam zijn en de immuunsystemen niet meer goed werken, is het voorheen genoemde project van start gegaan om bij nog meer oorspronkelijk levende volkeren complete microbiomen te verzamelen en deze in een gigantisch ondergrondse ‘koelkast’ in een land met een heel koud klimaat op te slaan.

Later moeten deze dan gebruikt worden om mensen die met een al te zwak microbioom ter wereld komen, te helpen door de completere versies uit de vriezer toe te dienen. En dat is kort samengevat ‘The Microbiota Vault-Initiative’.

Welke kant moet de wetenschap dus op? Verder steriliseren, desinfecteren of juist zo snel mogelijk oorspronkelijke systemen van microbiota en het microbioom herstellen? We willen hier geen oordeel wagen en ook niet cynisch doen over deze gegevens. Uiteindelijk zul je bij iedere verandering van onze natuurlijke omgeving altijd op grenzen stoten – door onwenselijke effecten te ontdekken die ons als mensen juist weer de tegenovergestelde kant op sturen van wat we van plan waren te ‘optimaliseren’. Het is de wet van deze natuur, van de dialectiek, van een wereld van tegenpolen die elkaar in evenwicht houden. We hoeven het ook niet zo wetenschappelijk te bekijken om het principe in werking voor ogen te kunnen zien: als alle mensen zeer lang leven, veroudert de bevolking en blijft verjonging achter. We kunnen hier heel lang aan draaien om het effect voor ons uit te schuiven

komt duidelijk voort vanuit het innerlijk van de mens

Louis Pasteur

maar uiteindelijk gebeurt het toch. We kunnen alles om ons heen supergaaf steriliseren maar op de lange termijn kan dit ook leiden tot een toename van te sterke reacties van het immuunsysteem van kinderen op de gewoonste stoffen in hun omgeving of eten.

Deze natuur overwinnen of ten minste extreem lang en gezond leven zonder merkwaardige ongewenste effecten, dat gaan we niet halen – op geen enkele manier.

Hoe kan de dialectiek in deze natuur dan wel overwonnen worden? Wat is onsterfelijkheid of eeuwigheid? Waarom hebben we deze ideeën eigenlijk, als het toch helemaal niet mogelijk is om het te bewerkstelligen?

Het idee van eeuwigheid en onsterfelijkheid komt duidelijk vanuit het innerlijk van de mens voort. Of het nu de eerste was met het idee of dat het vragen zijn die iedere mens van binnenuit heeft, kort of lang erover nagedacht: het kan alleen van binnen ons komen als vraag of idee. Als we nu helemaal driedimensionale natuurlijke wezens waren, zou dat dan mogelijk zijn? Als we het aan elkaar overleveren als religieuze ideeën, hoe kan het dan zijn dat ook veelal heel jonge kinderen hiernaar vragen, ook al groeien zij helemaal niet op in een religieus gezin en zijn zij nog te jong om er op school les over gehad te hebben? Een ding is vrij zeker... er is bijna geen mens op de wereld waar je er niet mee over zou kunnen praten.

Nemen we voor een moment aan dat er in ons een beginsel is waar dit soort gedachten uit voortkomen, en dat het beginsel misschien niet uit deze natuur stamt, maar een soort principe is dat ook leven heeft en dat wij – hierdoor aangewakkerd – vragen hebben over onsterfelijkheid of eeuwigheid.

Rozenkruisers noemen dit het geestvonkatoom of 'het laatste overblijfsel in ons hart van een eeuwige ziel'. Er wordt gesproken van een oerherinnering die in mensen wakker kan worden, een herinnering die op een gegeven moment door kan dringen tot ons bewustzijn. Deze natuur overwinnen zou dan een mogelijkheid worden – als wij mensen geleidelijk leren naar dit oeroude levende punt te luisteren. Een bewustzijns-weg, een inspiratie vanbinnen, maar dan voortschrijdend door middel van een soort van 'openbaringen', in kleine stappen. Op een weg van bewustwording gaat het om inzicht en wordt onze neiging om aanpassingen buiten onszelf als oplossing te zien gerelativeerd. Het gaat er dan om ons bewustzijn en onze gezondheid in balans te houden, om ons leven als persoon op deze planeet en ons leven als bewustwordend mens met een zielebewustzijn zo goed mogelijk te leven.

De vraag wat het waarheidsgehalte of de betekenis van de aspecten van het leven is, wordt dan belangrijker – en gek genoeg: als we wat meer investeren in goed onderzoeken wat misschien waar is, maken we ook een betere kans om ons lichaam en ons leven samen een zo goed mogelijke balans te geven. Meer in balans zijn en inzichten die op basis van onze ziel en de geestelijke kern vergaard zijn, maken zeker dieper inzicht mogelijk, of dat nu is in de vraag hoe 'deze natuur overwinnen' in elkaar steekt, of iets anders. ▲

Achter de wolk

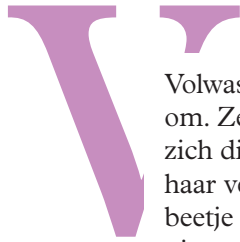
Toen Claire zeven was, werd het haar te erg. Zij was een zacht kind in een harde wereld. Aan haar gezichtje kon je het zien: ze had zachte wangen, een zachte mond en een zachte oogopslag. Toch leefde er ook iets anders in haar, waar ze eigenlijk een beetje bang voor was. Het was er nog niet echt, maar / het wierp zijn schaduw vooruit.

Tijdgeest

▷	TEKST: ANNEKE MUNNIK
▷	LAND: NEDERLAND
▷	BEEELD: ANNEKE MUNNIK
▷	RUBRIEK: TIJDGEEST

Volwassenen gingen slordig met Claire om. Ze zeiden van alles waardoor zij zich diep gekwetst voelde, maar door haar vergevingsgezinde en ook een beetje angstige natuur stelde zij zich niet teweer. Claire had nooit de neiging om iets naars terug te zeggen, dat kwam gewoon niet in haar op. Wel snapte ze minder en minder van de wereld. Het leek alsof iedereen boos kon worden op alles. Niet dat ze voortdurend boos waren, maar je kon nooit weten wanneer het kwam en als het kwam was het vaak onbegrijpelijk. In haar onschuld had Claire haar moeder wel eens iets gevraagd, omdat ze wilde weten wat nou het nette woord was voor iets waarvoor verschillende termen bestonden. In haar onnadenkendheid was haar moeder uitgevallen omdat Claire het niet-nette woord had durven uitspreken. Toen was ze pas vier. Toch wist Claire dat haar vader en moeder van haar hielden; ze kon ze alleen niet peilen.

Ze besloot om nooit meer iets aan haar moeder te vragen maar dat belette haar moeder niet om uit te vallen als ze iets had misdaan, bewust of onbewust. Hoe moest je nou leren wat je wel of niet moest doen, als de ene volwassene zich totaal anders gedroeg dan de andere? De kinderen om Claire heen zeiden wel eens iets vervelends omdat ze zich niet zo zelfverzekerd gedroeg en niet zo snel een antwoord kon produceren. Maar meestal deed ze gewoon mee met de spelletjes en probeerde een beetje onder de radar te blijven. En nu lag ze op haar rug in het gras, zeven te zijn. Ze had een pop gekregen voor haar verjaardag. Een pop! Claire had een hondje gevraagd. Een van de wolken boven haar leek op zo'n hondje. Zo'n rond koppie, met een klein donker plekje als neus en één pootje met een nog te grote voet. Happy had ze hem willen noemen. Ze spande zich in om de wolk te bekleden

met een vachtje en schoof een beetje naar rechts om dan misschien een staartje te kunnen zien.

Claire keek vaker naar de wolken. Het leek haar heerlijk om in een wolk rond te wandelen, om te gaan zitten in een wolkenstoel en in al die zachtheid te verdwijnen. De hondjeswolk leek lager te zweven dan de andere wolken en hij was witter. In een opwelling strekte ze haar armen naar hem uit en tot haar verbazing kwam de wolk naar haar toe. Steeds lager en lager kwam de wolk, recht op haar af, met in het midden een gaatje waar ze precies in zou passen. De wolk was nu zo dichtbij, dat ze haar hand nog verder uitstrekte om hem aan te raken. De wolk gleed over haar arm zoals je een trui kon aantrekken en dan over haar andere arm en haar hoofd. Nu was de wolk helemaal om haar heen en alles was gehuld in een zacht wit licht. Het was prachtig.

Voor het eerst sinds ze zich kon herinneren, was Claire gelukkig, volkomen gelukkig. Ze stond op en huppelde zingend naar huis. Haar vader keek verbaasd op en bromde: 'Zo, dat is een hele verandering, zo heb ik je nog nooit gezien.' Claire dacht dat hij de wolk kon zien, maar daar zei hij niets over. Ze ging naast hem staan en duwde de wolk tegen zijn wang. 'Voel je niks?' vroeg ze. Nee, hij voelde niets bijzonders. Hij vond dat ze er erg blij uitzag en drukte haar even tegen zich aan. De wolk bleef intact en Claire liep snel door naar boven, waar haar moeder de administratie deed. 'Mam,' vroeg ze, 'zie je iets aan mij?' Haar moeder keek verstrooid op en kreeg toen opeens echt aandacht. 'Hm, je ziet er erg gezond uit, leuk! Heb je buiten gespeeld?' Claire ging zo dicht voor haar moeder staan dat de wolk haar hele bovenlijf bedekte. Dwars door de wolk gezien was haar moeder zó lief... Ze sloeg allebei haar wolkenarmen

‘Is er iets naars gebeurd?’ Maar er was niets naars ‘gebeurd’, het was gewoon naar gewórd

om haar moeder heen en gaf haar een dikke kus. ‘Nou nou,’ lachte haar moeder en maakte zich los, ‘ik moet nog even verder met de administratie, hoor. Ga maar vast naar beneden, ik kom zo.’ Nu had Claire geen last meer van de hardheid en ze gleed in haar wolk naar school en weer naar huis, naar de huzen van schoolvriendinnetjes en speelde zelfs met de jongens in de buurt, zonder last. Haar aanvankelijke vreugde werd wel minder, maar de moeilijkheden ook. De wolk maakte Claire lichter en ze dacht niet meer zoveel na. Er was ook minder om over na te denken, want wat haar vroeger raakte, stuitte nu op haar wolk en tegen de tijd dat het haar bereikte, was het niets meer.

Toen ze twaalf werd, veranderde er iets. De wolk werd van dag tot dag een ietsiepietsie zwaarder en minder wit. Heel, heel in de verte voelde Claire iets opkomen waar ze vroeger van had geweten, maar ze wist niet wat en de wolk maakte het haar gemakkelijk om eraan voorbij te gaan. Maar naarmate de wolk zwaarder werd, werd het ‘iets’ ook zwaarder. Op een dag was de wolk door zijn eigen gewicht zover gezakt dat Claires hoofd erbovenuit stak. Nu begon ze te piekeren. Waarom zakte die wolk ook! Ze probeerde hem op te trekken, maar het hielp niet. Haar hoofd was nu vol met gedachten, helemaal vol. Het was om gek van te worden.

Bokkig liep ze rond en haar ouders moesten erg zuchten als ze haar zo za-

gen. ‘Wat is er met mijn vrolijke meisje gebeurd?’ vroeg haar vader en sloeg zijn arm om haar heen. Claire keek hem even aan maar gaf geen antwoord. Ze schudde zijn arm af en liep hard de trap op, naar haar kamer. Haar moeder kwam geschrokken aanlopen en vroeg, nog net voor Claire de deur dichttrok: ‘Is er iets naars gebeurd?’ Maar er was niets naars ‘gebeurd’, het was gewoon naar gewórd. Het was net of de hele wereld wilde weten wat er met haar was, maar ze kon het niet uitleggen. Het was gewoon al die tijd niet waar geweest, zoals ze was. De wolk hing nu alleen nog rond haar buik en intussen was Claire zomaar, zonder reden, heel erg bang geworden. Omdat ze niemand vertrouwde, sloot ze zich steeds maar op in haar kamer en ze spijbelde van school om alleen in een park in een overdekt hoekje te gaan zitten. Niemand kwam op het idee om haar daar te zoeken.

Haar ongeruste ouders schakelden de huisarts in en die probeerde met Claire te praten, maar Claire weigerde. De wolk, die nu heel donkergrijs was, zakte tot haar knieën en Claire begon zichzelf te verwonden en dingen stuk te maken. Ze kraste lelijke woorden in de stammen van bomen en tekende met een zwarte stift scheldwoorden op een trein. Ze sloot zich aan bij een stel lastige leeftijdgenoten en samen pleegden ze kleine winkeldiefstallen, totdat ze opgepakt werd door de politie. Toen begon ze te huilen. De hele wolk, die intussen bijna zwart was geworden, huilde ze eruit en dat begon in een politiecel. Er kwam geen woord meer uit, alleen tranen en snikken.

Een vriendelijke politieman ging na een paar uur tegenover haar zitten en zei niets. Hij keek alleen naar haar. Er ging werkelijk niets dreigends van hem uit en na een poosje zei hij zacht: ‘Ik zie dat je

erg ongelukkig bent. Ik ga voorstellen om je naar een plek te brengen waar je kunt bijkomen van wat je dan ook hebt meegemaakt. Wil je me vertrouwen? Ik zie je, zoals je bent en je hoeft niet bang te zijn, het komt zéker goed met jou.’ Ze wierp hem een angstige blik toe, maar toen ze in zijn ogen keek, perste ze eruit: ‘Dank u wel, graag, maar mijn ouders...’ ‘Ik praat wel met je ouders,’ zei de politieman en zwaaide naar haar terwijl hij de cel uit ging. Hij deed de deur niet op slot.

Aan het begin van de avond, toen Claire zowaar wat zat te eten van een pizza, die een jonge agente haar had gebracht, kwam de politieman terug, met allebei haar ouders in zijn kielzog. Haar moeder zei meteen: ‘Ach kindje toch, als ik had geweten dat je zo ongelukkig was...’ En haar vader gaf haar een kus op haar kruin. Claire deed geen moeite om het te begrijpen, maar liet het zich aanleunen. Ze voelde zich bloot, zonder haar wolk. Ze kon niet meer huilen, maar zat wel vol angst. Ze wist niet eens waarvoor.

De politieman, die Henk heette, legde

uit dat haar ouders graag meewerkten met zijn plan. Het ging om een soort park, waar jonge mensen zaten die hulp nodig hadden en waar ze, zei Henk, de beste behandeling zou krijgen die er maar was. Hij wist wel niet wat haar dwars zat, maar wel dat het veel was en de mensen daar begrepen zulke dingen, volgens hem. Het park heette ‘De Opvang’ en ze zou daar beginnen. In een later stadium zou ze dan kunnen verhuizen naar een ander deel: ‘De Opgang’.

Claire vond het best. Alles beter dan hoe het nu was. Schouderophalend en nog nasnikkend liep ze achter Henk en haar ouders aan naar Henk z’n auto. Ze zei haar ouders gedag, aarzelend tussen bokkigheid en zachtheid, want ze wist niet wie ze was. Henk reed prettig en zijn auto en de lange rit naar De Opvang waren het fijnste wat haar was overkomen in lange tijd. Ze probeerde Henks vriendelijke vragen te beantwoorden, maar dat ging toch niet. Henk verzekerde haar dat ze er over een paar maanden heel anders bij zou zitten: ‘Ik heb nog niet anders zien gebeuren, en

Deze innerlijke hulp, als ze die eenmaal kende, zou haar steunen dwars door moeilijkheden heen te gaan

ik heb er al heel wat jongelui naartoe gebracht.'

De Opvang was inderdaad een park, met kleine huisjes voor één persoon. Ze stonden tamelijk dicht bij elkaar, met een soort binnenplaatsje in het midden. Geinig, dacht Claire en ze voelde een sprankje hoop dat een beetje op vreugde leek. Henk bracht haar naar haar huisje, nr. 15, en haalde toen een grappig meisje dat zo te zien een jaar of zestien was. 'Hoi,' begroette ze Claire, 'ik ben Jennifer en ik ben hier net zo gekomen als jij, een paar jaar geleden. Nu werk ik hier.' Ze ging zitten op een van de twee stoelen, bij een tafeltje, en overhandigde Claire een stapeltje papier. 'Ik weet niet of je weet wat De Opvang is?' Nee, schudde Claire, dat wist ze niet. 'Het is een vluchtelingenkamp.' Geschrokken keek Claire haar aan: vluchtelingenkamp? Wat? Waar sloeg dat op? Jennifer glimlachte en duwde haar haar achter haar oor. 'Ik zie je verbaasd kijken maar ik zou zeggen: neem een kopje thee, dat kun je zelf zetten en neem dan eens rustig deze papieren door. Ik laat je met rust en als je zin hebt, roep je me maar.'

Nog niet bekomen van de schok staarde Claire een tijdje voor zich uit en begon toen in het kleine keukentje te rommelen om inderdaad thee te zetten. Ze begon aan de papieren en tot haar verbazing vond ze wat daar stond heel interessant. Op een prettig leesbare manier stond daar eigenlijk haar hele si-

tuatie op schrift. Ze schenen hier te begrijpen in wat voor staat ze was, zonder dat ze ook maar iets had uitgelegd. Het was inderdaad een vluchtelingenkamp. Er werd haar uitgelegd dat kinderen die traumatische ervaringen hadden meegemaakt of erg gevoelig waren en niet goed begrepen werden, vaak onderdoeken in een wolk, als bescherming tegen pijnlijke ervaringen. Er werd gezegd dat zo'n wolk wel zacht was en alles vaag maakte, maar dat je daarmee álles uitsloot: wat je naar vond, maar ook je gelukkige momenten, omdat die twee met elkaar verbonden waren. Maar die nare dingen gebeurden niet voor niets: je kon ervan groeien en eigenlijk sloeg je met zo'n wolk een heel stuk leven over. De nare dingen, en ook de fijne, lagen echter wel op je te wachten tot je de wolk had uitgehuld, en daar kon je dan niet goed tegen. De Opvang was er om langzamerhand, in je eigen tempo en in een veilige omgeving, vertrouwen te krijgen in het leven zelf en in je eigen kunnen. De hulp die ze daarbij kreeg, zou eerst van buiten komen, van Jennifer, maar daarna van binnenuit, omdat iedereen een helpende kracht in zich heeft die hem nooit in de steek laat, ook niet als het zo lijkt. Deze innerlijke hulp, als ze die eenmaal kende, zou nooit haar moeilijkheden voor haar uit de weg nemen, maar haar steunen bij het er dwars doorheen gaan. Hij zou haar inzicht geven en haar respecteren, haar duidelijk maken dat ze zacht kon zijn zonder zwak te zijn. Hij zou haar sterkte zijn, haar raad. Ze zou weten wie ze eigenlijk was en dan kon ze naar 'De Opgang'.

Claire slaakte een diepe zucht, stond op en liep naar de deur om de wereld te ontmoeten. Ze keek naar boven. Er was geen wolkje aan de lucht. ▲

© De kus. Brancusi, 1907. Tate Gallery, Londen

▷	TEKST: FRANS SPAKMAN
▷	LAND: NEDERLAND
▷	BEELD: BRANCUSI
▷	RUBRIEK: ESSAY

Mannelijke Jonkvrouw/ Vrouwelijke Jonker

In de ontwikkeling naar de Aquariuswaarden van eenheid, vrijheid en liefde, waarvan de meeste de liefde is, speelt het besef van eenheid in deze gebroken werkelijkheid een grote rol. Het weten dat de inbedding van die eenheid in het geheel met vrijheid en liefde onlosmakelijk is, stelt eisen aan onze astrale gerichtheid. We kunnen de verheven bewustzijnsstaat van de gelijkzijdige driehoek die eenheid, vrijheid en liefde als hermetisch voor ons plaatst, namelijk niet zonder meer bereiken. Je moet je als het ware vrij genoeg van het zelf gemaakt hebben om het spirituele wezen (de geest die de twee één maakt) door je heen te laten werken.

 Essay

W

Want dat 'zelf' van ons wortelt nog te veel in gescheidenheid, die onder meer kenbaar is als een gescheidenheid in geslachten. Het gaat er niet om, om dat zelf te purificeren tot een zuiver mannelijk of een zo rein mogelijk vrouwelijk zelf, hoe hoog het culturele niveau daarbij ook is. De kunst is juist om de weg naar de androgyne mens of – zoals Boehme dat noemt – de mannelijke jonkvrouw – te exploreren als geestelijke noodzaak. Dat is geen sinecure, omdat die scheiding in man en vrouw zeer diep in de menselijke levensgolf is verankerd. Mythisch en psychologisch bezien bestond deze zelfs al in de Tuin der Goden.

Fysiek en wat de samengestelde lichamen betreft bestaat die scheiding vermoedelijk ook al honderdduizenden jaren en zeker langer dan het Oude Testament en de Joodse jaartelling ons willen doen geloven, die uitgaan van slechts 6.500 jaar...

Ook in de ontwikkeling van de eicel kunnen we zien hoe snel die scheiding al optreedt: de eerste weken van de zwangerschap ben je nog geslachtsloos, nog één. Daarna vindt de differentiatie plaats. In het prilste begin zijn we nog mannelijk en vrouwelijk tegelijk. Na de differentiatie is het geslacht bepalend voor de manier waarop je bewustzijn werkt.

De belofte van eenheid in de androgyne mens

Toch heeft die volmaakte driehoek van eenheid, vrijheid en liefde mede de belofte in zich van een verheven eenheid die met die androgyne mens is verbonden, en daar mogen we de Aquariusmens op projecteren om meerdere redenen.

Een uiterlijke reden kan zijn de bevrijding uit het patriarchaat en de onverhoopte binnenkomst in een matriarchaat, dat met de overgang naar het Watermantijdperk annex zou zijn. Op de komst van dat matriarchaat wordt gehoopt vanwege een ongelooflijke onbalans van de mannelijke en vrouwelijke delen van onze psyche als gevolg van eeuwenlang patriarchaat. Die onbalans wordt dan geweten aan een patriarchale samenleving, waarin mannelijke waarden dominant zijn.

Carl Gustav Jung gaf aan een patroon te onderkennen bij mannen als gevolg van de eenzijdigheid en onbalans: zij moesten in het reine komen met hun onbewuste aanwezige vrouwelijke inhouden. Hij noemde dat de *anima*. Bij vrouwen zag hij een overeenkomstige tendens, namelijk een noodzaak om zich te verbinden met het onbewust mannelijke, de *animus*.

Wanneer gaat de roos bloeien?

De vraag is natuurlijk wanneer de ziel, *psyche*, die onafhankelijk, dus vrij van de omgekeerd evenredige drang van onze natuurlijke gesteldheid, groeit. Want duidelijk is wel dat pas wanneer beide energieën in jezelf in harmonie zijn, je in staat bent vanuit heelheid te functioneren.

Nu wordt verondersteld dat dat verfoeide patriarchaat dat verantwoordelijk is voor de grootste onbalans al honderdduizenden jaren in onze tijdruimte dominant zou zijn geweest.

Recente onderzoeken tonen evenwel aan dat dat juist niet het geval was, dat wil zeggen dat tot voor een kleine 13.000 jaar altijd het matriarchaat de menselijke samenleving structureerde, gelijk bijvoorbeeld bij de bonobo's nog steeds het geval is. Tegelijkertijd zien we ook dat een dominant matriarchaat niet de garantie op een ontheven zielegroei in mensen kan geven. Wat dat betreft blijft het namelijk teveel besloten binnen tegenstellingen, hoe harmonieus dan ook. Daarom is het zeer de vraag of die projectie op het Watermantijdperk soelaas zal bieden.

'Arch' als kern van wereldse macht

De kern van patriarchaat en matriarchaat is invloedsoefening, machtsuitoefening, vertegenwoordigd door *arch*, dezelfde kern die in hierarchie, architectuur, anarchie een rol speelt. Maar ook in de gnostiek beladen term 'archonten'. Archonten zijn de heersende en leidende machten in het universum van de sterfelijkheid, in het heelal als doodsdomein.

Grote machten, die heersen in een zeer groot gebied, zoals een galactisch stelsel als onze Melkweg.

Het element daarin – 'arch' als kern van macht – heeft vooral de laatste 13.000 jaar een hoofdrol gespeeld bij vrijwel elke machtsuitoefening in onze wereld, daarmee de archonten de kans gevend hun eigen 'leven' te verstevigen en dominant te maken.

De grens van Chronos voorbij vraagt in de 21ste eeuw **de moed om vrij te zijn**

Mensvormige
albasten sculptuur,
ca. 1ste eeuw voor Chr.
Arabisch Schiereiland

De term ‘anarchie’ suggereert als vanouds een wanorde die cultuurondermijnd is, onwerkbaar, want niet gestructureerd, en bovendien een groot gevaar voor ontsporing, het buiten elke baan terechtkomen. Vanuit de behoefte aan structuur is anarchie ongewenst.

Er is waarschijnlijk geen machtsvorming zonder structuur mogelijk en toch zie je bij geestelijke impulsen vaak de aanname dat een machtsstreven de ontwikkeling van psyche, van de ziel, kan schaden, vooral bij machtsstrevingen in de wereld. Christus, Lao Zi en Spinoza volgen dat streven naar macht duidelijk niet, ondanks de kwetsbaarheid die daarmee kan optreden, ondanks de ogenschijnlijke concessie aan een machtsstructuur waar je eventueel op zou kunnen terugvallen. Het treffendst wordt dat in de zogenoemde verzoeking in de woestijn, waarbij alle macht die wordt aangeboden, wordt afgewezen vanwege het zuiver houden van een geestelijke weg.

De machtsuitoefening middels hiërarchieën in de uiterlijke wereld, dus uitgaande van die kern ‘arch’, brengt mensen altijd tot een grens, tot een uiterste beleving aan de top. Door de piramidevorming die verbonden is met hiërarchieën, is die top smal; het zijn de enkelingen die van daaruit werkzaam kunnen zijn en ze zijn door geheimhouding vaak afgeschermd.

It is lonely at the top geldt dan ook voor alle piramidaal-hiërarchische structuren in de dialectiek: zowel een verticale afgescheidenheid als een horizontale afscheiding eist zijn tol op de menselijke schaal.

Afscheid van macht door een bijzonder vuur

Het zal niemand verwonderen dat een hiërarchische dialectische structuur geen goede basis vormt voor de beleving van eenheid, vrijheid en liefde in hun onlosmakelijke verbondenheid met het licht. In die zielebeleving van Aquariuswaarden is geen plaats voor welke hiërarchie op basis van macht dan ook. De buitengewone energie van de androgynse toekomstige Aquariusmens heeft een onaards hitteaspect. Het is die elektrische vuurether die in het teken staat van de als onpersoonlijke liefde overkomende kracht.

De grens die door de oude wereld wordt bepaald – voor de Grieken was dat Chronos, waarvan Plato zei dat deze structurbepalend was voor onze kosmos, voor de Romeinen is dat Saturnus – kan door die hitte worden doorbroken, als een vuurvlam van ontstijging. Hoe speelt die hitte dan een rol in de totstandkoming van de androgynse Aquariusmens?

Het is geen toeval dat Jan van Ruusbroec (1293-1381), die dat hitteproces aangeeft, daarvoor de noemer ‘geestelice bruloght’ oftewel de geestelijke bruiloft heeft gekozen.

Centraal daarin staat het bewustzijn van de ontvlamde liefde, de ware minne. Jan van Ruusbroec (‘mystiek licht uit de middeleeuwen’) was tijdgenoot van Geert Grote (moderne devotie, Deventer). Van Ruusbroec schreef in het Nederlands. Gaat het bij Carl Gustav Jung nog om de harmonische samenwerking van mannelijke en vrouwelijke energie door bewustwording van het onbewuste vrouwelijke, dan zien we reeds in de middeleeuwen een dynamisch aspect als nodig voor de vorming van de man/vrouw die we in voor-paradijselijke tijden geweest moeten zijn. Maar ook in de vijftiende, zestiende en zeventiende eeuw zijn er duidelijke signalen dat voor de verheven eenheid van het mannelijke en vrouwelijke, vuur onontbeerlijk is. Michael Maier in *Atalanta Fugiens*: ‘De hermafrodit die als een dode in het duister ligt heeft vuur nodig.’ (1618)

En in het boek van de heilige drievuldigheid (vijftiende eeuw) zien we twee hoof-

den van man en vrouw onder één kroon en met één lichaam, een verwijzing naar een koninklijke status.

De moed om vrij te zijn

De grens van Chronos voorbij – iets wat Uranos als heerser van Waterman van ons eist – betekende vroeger chaos en nu in de eenentwintigste eeuw in de overgang naar het Watermantijdperk vraagt het de moed om vrij te zijn. Vrij van het ‘archaïsme’, van de gehechtheid aan hiërarchie, vrij van de gewenning en verslavingen die ons in de zekerheid van een vaste structuur houden. Vrij van gewoontevorming waaraan we bestaanszekerheid ontleen. Vrij van contracten met machthebbenden. Niet door anarchisme te omarmen en door bewust te chaotiseren, maar vrij door uit de kracht van het phoenixvuur te leven, waarbij loutering tegelijk samensmelting in eenheid is en de liefde ons hoog houdt. Chaos trekt dan verheven patronen van on aardse ordening; anarchie verkeert tot vrijheid in openheid.

Hermes en Aphrodite

Het begrip hermafrodit uit de alchemie is te herleiden tot de bron die Hermes is en de verheven Venusstraling die Aphrodite vertegenwoordigt: Hermes-Aphrodité. Die ‘samensmelting’ is ontheven aan de natuur, is subliem. De ogenschijnlijke chaos wordt in die alchemie tot kosmos in de sublieme beleving van schoonheid. Let wel, dat zijn innerlijke processen van vurige eenwording, geen culturele prestaties!

De romantische cultuurmens verlangt eenheid met de natuur, niet via het kennen ervan maar via het 'ervarend opgaan erin'. Wat hij ervaart, is een smartelijke vervreemding en hij wil niets anders dan de opheffing ervan door versmelting met het Al-leven. Een voorbeeld van romantisch verlangen is te vinden in een tekst van Friedrich Schleiermacher:

'Ik lig aan de boezem van de oneindige wereld: ik ben op dit ogenblik haar ziel, want ik voel al haar krachten en haar oneindig leven als mijn eigen. Zij is op dit ogenblik mijn lijf, want ik doordring haar spieren en ledematen als de mijne en haar binnenste zenuwen bewegen zich volgens mijn zin en mijn vermoeden als de mijne. De geringste verstoring en de heilige omarming verwaait.'

De schrijver (Oudemans) constateert over deze tijd, onze eenentwintigste eeuw, het volgende:

'In het geheim zijn alle hedendaagse pogingen om de aarde te redden, de natuur te behouden, energie en materie duurzaam te recyclen of oorspronkelijke soorten te herintroduceren, nakomelingen van ditzelfde romantisch eenheidsverlangen.'

Het gaat dus niet, de eenheid met de natuur in romantisch perspectief, zoals op individueel vlak wat betreft de ervaring van seksualiteit ook al door Elisabeth Haich was geconstateerd: 'Het één-vlees zijn is niet duurzaam, kan niet voortduren.' (*Ge-vleugelde Farao*).

Dat is verwonderlijk omdat aan de romantiek wel degelijk een aquariaanse impuls wordt toegekend, zeker vanaf de tijd dat de zogenaamde verlichtingsidealen werden geformuleerd.

Als dan de eenheid van ons bewustzijn met de natuur nooit stabiel en durend kan zijn vanwege de dialectische dynamiek van diezelfde natuur, hoe is dan een eenheid in samenhang met vrijheid en liefde ooit te bereiken? En hoe kan ooit het stadium van een androgyne mens bereikt worden? Kan die mannelijke jonkvrouw levend in ons worden?

Duidelijk is inmiddels wel dat het een vuurproces betreft en een innerlijk proces. Dat betekent vooral dat het begin in onszelf gezocht moet worden. Wie die eenheid zoeken gaat, staat al in het God-ontmoeten, dat wil zeggen de alomtegenwoordige geest van die eenheid ligt altijd besloten in ons. Je moet alleen zelf als het ware 'uit de weg gaan'. Dan kan het vuurproces in jezelf beginnen. 'Uit de weg gaan' is hetzelfde als het niet-zijn van de Aquariummens, het opent de poort naar de onpersoonlijke compassie, het verdiept de mensgerichte spiritualiteit tot universele spiritualiteit.

Innerlijke monarchie

De turbulenties van de huidige tijd worden mede veroorzaakt door een vibratieverhogende werking van de planeet en tevens vanuit de energiepulsen die met de werkzaamheid van Waterman samenhangen. Het is voor het bewustzijn daardoor als het ware iets minder moeilijk om te resoneren met de verheven driehoek van eenheid, vrijheid en liefde, mits de belemmeringen van angst en zorg geminimaliseerd zijn.

Er komt nog een heel belangrijke factor bij, en dat is de innerlijke machthebbende. Ook een 'arch'-element, dat wel. Geen anarchie, geen hiërarchie, geen matriarchaat, geen archont, maar de ineigen monarchie, het koninklijk paar vanbinnen. Door vuur gelouterd, goud geworden.

De gekroonde hermafrodiet, de vrouwelijke jonker. ▲

Literatuur

Jung, Emma: Animus en Anima. Over het mannelijke in de vrouw en het vrouwelijke in de man. Lemniscaat, Rotterdam 1980

Van Rijkenborgh, J., De gnostieke mysteriën van de Pistis Sophia, beschouwingen bij boek 1, hoofdstuk II 'De archonten der eonen'. Rozekruis Pers, Haarlem 1991

Schleiermacher, Fr.: Religion als Anschauung und Gefühl des Universums, 1799

Oudemans, Th.C.W., Moeder Natuur, de plaats van de mens in de kosmos. Ten Have, Utrecht 2020

The Rose Jay DeFeyo ©Jay DeFeyo Trust/Artist's Rights Association (ARS) Whitney Museum, New York

▷	TEKST: ANNEKE STOKMAN
▷	LAND: NEDERLAND
▷	BEELD: WHITNEY MUSEUM
▷	RUBRIEK: KUNST

De werkelijkheid van het midden

De Roos

De Amerikaanse kunstenares Jay DeFeo begon dit monumentale werk in 1958 eenvoudig als een 'idee dat een middelpunt had'. Aanvankelijk had het schilderij een afmeting van ongeveer 2,7 x 2,1 m (9 x 7 voet) en heette het Deathrose, maar in 1959 bracht de kunstenaar het werk met de hulp van vrienden over op een groter canvas. Ze bleef de volgende zeven jaar aan The Rose werken, waarbij ze dikke verf aanbracht, die vervolgens wegbeitelde en houten deukels inbracht om de zwaardere delen van impasto (dikke strepen verf) te ondersteunen. Nu is het ca drie meter hoog en weegt bijna een ton, en is het dichte, meerlagige oppervlak van het werk, in DeFeo's woorden, 'een huwelijk tussen schilderkunst en beeldhouwkunst'. The Rose werd voor het eerst tentoongesteld in 1969 en werd naar het San Francisco Art Institute gebracht, waar het werd overdekt met gips om het te ondersteunen en beschermen. Uiteindelijk werd het weggewerkt achter de muur van een vergaderruimte. Het schilderij werd een legende, maar het bleef verborgen tot 1995, toen Whitney-curator Lisa Phillips het tevoorschijn liet halen en restaureren. Zij creëerden een ondergrond die sterk genoeg was om de zware verf te dragen. DeFeo gaf nooit een uitleg of interpretatie van het werk, hoewel ze wel erkende dat ondanks de enorme omvang en ruwe oppervlakken van het werk, er een verband was met 'de manier waarop echte rozenblaadjes worden gevormd en hoe ze zich tot elkaar verhouden in de bloem.' DeFeo stierf in 1989.

Is het mogelijk in onze maatschappij het evenwicht te bewaren? Niet ter ver af te wijken van het midden, zodat (burger) oorlog ons bespaard blijft? Misschien lukt het korte of langere tijd, maar dan treedt de wet van het wentelende wiel weer in werking. Onherroepelijk volgt op het opgaan en blinken weer het verzinken. Het evenwicht is altijd wankel; systemen waarbij we betrokken zijn, raken altijd weer uit het midden: de cirkelgang stopt nooit.

 Kunst

T

Terwijl we zouden willen dat het in ons leven nu eens blijft zoals het is – ja, nu eens even rust... – wordt er toch wel weer iets omvergegooid. Waarom? Waarom ik? Anders leren we niks, vervallen we in gezapigheid, in de verstening. Zo worden we opgejaagd over de levenszee. Is de conclusie dan dat de werkelijkheid van het midden niet bestaat? Of is het de kunst de wetmatige afwisseling te aanvaarden, deze zo harmonisch mogelijk te laten verlopen, niet de uitersten opzoeken, maar onthecht omgaan met wat je overkomt. Begrip opbrengen voor de onvermijdelijkheid ervan en dan vervolgens zoeken naar inzicht in wat het midden nou wérkelijk inhoudt. En misschien is de belangrijkste vraag: het midden waarvân?!

Tsja, waarom is het midden voor mensen en volkeren zo belangrijk? In elk dorpje staat (of stond) de kerk in het midden, alle primitieve stammen maken een kring waarbij in het midden gedanst wordt of een ritueel opgevoerd. Het labyrint op de kerkvloer leidt naar het midden. In een tuin of park of op een plein staat een bron in het midden. De magie van het midden is verbonden met die van de cirkel. Een cryptische uitspraak: God is een cirkel waarvan de omtrek nergens en het midden overall is. Een sprekende paradox. De cirkel is hét grote symbool van de mensheid, van roosvenster tot mandala, van zonnerad tot aureool, van heksenkring tot Iers kruis, van Place d'Étoile tot Stonehenge. Van de zon in het midden van het zonnestelsel met de planeten rondom, tot de ufo's (unidentified flying objects) of graancirkels, altijd zijn ze rond. Volgens Jung treedt een werkelijk symbool altijd dan op wanneer het noodzakelijk is om iets uit te drukken dat het denkvermogen niet denken kan

of dat alleen maar gegist of gevoeld kan worden. Bij het symbool van de cirkel, van het draaien om een middelpunt, gaat het dus om dat Midden.

In het taoïsme is Tao het midden, waar alles van uitgegaan is, waarheen alles moet terugkeren. Tao is niet denkbaar, onkenbaar, blijft in het verborgene. De werking van Tao, de Teh, kan wel ervaren worden. De Teh is een stilmakend wonder.¹

Schepping is het ontstaan van beweging, van trilling, altijd rond een midden. Het grote midden van de schepping die wij kennen is de zon, zonder zon geen leven (= trilling) op aarde. En zonder kern geen trilling van het atoom, geen leven in de cel: zo in het groot, zo ook in het klein.

Het taoïstische scheppingsverhaal: uit Tao kwam het Ene voort, uit het Ene de twee en vervolgens de tienduizend dingen. In het christendom was er 'in den beginne het Woord'. Twee is beweging, is trilling, Woord is het begin van beweging, van trilling. Schepping = trilling. De twee oerkrachten², de beweging van het midden af en naar het midden toe, traden in werking. Met de twee begon de beweging rond het midden: these, antithese, synthese, met de mogelijkheid dat de synthese weer de these wordt voor een volgende cyclus. Het yin en yang ontstonden, met in het midden het yong, terwijl in het midden van het yang het yinbeginsel aanwezig is, en in het midden van het yin het yangbeginsel, in een steeds toenemen en weer afnemen van beide, een voortdurende beweging. Ook de lemniscaat, in de wiskunde het symbool van de oneindigheid, geeft een beeld van beweging, steeds draaiend door het midden, steeds weer op zoek naar het middelpunt, maar ook steeds weer er vanaf bewegend.

**Het
schilderij
werd een
legende,
maar bleef
verborgen
achter een
muur tot
1995**

De twee geschapen oerkrachten zorgden voor dynamiek tussen twee polen, een voortdurende afwisseling rond het verbindende middelpunt. Hier komen we weer bij de bovengenoemde vraag: ‘Het midden van wát?’

‘Een middelpunt is het primaire ordenende principe in heel de schepping. Het brengt eenheid en coherentie. Alles wat draait heeft noodzakelijkerwijs een middelpunt waaromheen het draait. En alles op elk niveau draait, dus alles heeft een middelpunt. Een middelpunt houdt het systeem waarvan het ’t middelpunt is, bijeen door de trilling of energie die het uitzendt. (...) Ook ieder van ons heeft een middelpunt, een ziel, een hart.³ Als dat hart samenvalt met het hart van de schepping, als wij leven volgens de goddelijke idee, is er harmonie tussen mens en kosmos, dan leven we vanuit het midden en keren daar steeds weer terug, als mede-scheppers. Maar als een vals middelpunt, het ego, zichzelf de rol toebedeelt het midden van alles te zijn, ontstaat er chaos, de van God bedoelde ordening wordt losgelaten. Dan valt de structuur uit elkaar, kan de mens zich niet meer handhaven in het geestelijke gebied en komt in de materie terecht. Daar gaat hij ‘tot het uiterste’, tot waar de materie hem tot de orde roept en de slinger weer de andere kant op slaat.

Dat is de situatie van de mensheid op aarde nu. Toch voel je dat erin verandering begint te komen. Het bewustzijn groeit dat het midden onontbeerlijk is om een nieuwe stap te doen. Want het

midden is niet alleen omgeven door een cirkel, een ring niet verder waar de mens steeds opnieuw tegenaan loopt, alsof hij altijd in het platte vlak zal moeten blijven om weer teruggekaatst te worden. Nee, het midden is ook de plek waar de slinger tot rust kan komen, waar stilte heerst. In die stilte kunnen we de verbinding zoeken met een hoger midden, een overstijgend middelpunt. Nu is er niet langer het beeld van de punt en de cirkel, maar is er het beeld van een as, een levensboom, een mogelijkheid voor de ziel om op te klimmen. Het bewustzijn groeit dat we terug moeten naar dát midden: om door vibratieverhoging een kwantumsprong in bewustzijn te kunnen maken, zoals wel gezegd wordt. Dan wordt de cirkelgang het overstappen op een hogere spiraal, het overstijgen van polariteit en dualiteit. Alles speelt zich af in een groot veld van bewustzijn, een veld van energie, licht en liefde dat we ook het Al-Ene of de Al-Ene kunnen noemen. Bewustzijn is een andere naam voor God, de Al-Ene. Schepping is een doorgaand proces: daar waar bewustzijn evolueert, evolueert schepping. Schepping is erop gericht bewustzijn eeuwig te doen toenemen. Schepping heeft één doel: voortgekomen uit bewustzijn, wil zij slechts bewustzijn laten groeien, zichzelf eeuwig uitbreiden. Dit is de Wet van Liefde.⁴ ▲

Credits

Whitney Museum of American Art, New York; gift of The Jay DeFeo Foundation and purchase, with funds from the Contemporary Painting and Sculpture Committee and the Judith Rothschild Foundation

Rights and reproductions

© The Jay DeFeo Foundation/Artists Rights Society (ARS), New York

Noten

1. Elly Nooyen, Weg in Tao 2019

2. Willem Glaudemans, Boek van de universele wetten 2015, hfdst. 6, De twee oerkrachten

3. Idem, hfdst. 4, De Wet van Middelpunt

4. Idem, hfdst. 3, De Wet van Liefde

▷	TEKST:	WATCHER
▷	LAND:	NEDERLAND
▷	BEEELD:	WATCHER
▷	RUBRIEK:	COLUMN

BEELD-SPRAAK

Uiteindelijk wordt elk kunstwerk vervolmaakt –
diep in het binnenste van degene die het waarneemt.

Nol de Hartog wordt wel de ‘weerbare christen’ genoemd. Hij trad met zijn denkbeelden buiten het gangbare orthodoxe denken en dat riep van meerdere kanten tegenstand op. Zijn christelijke collega’s en medetheologen verweten hem te ver buiten de officiële leer te gaan. Beschuldigingen moest hij weerleggen. Daarnaast deinsde hij er niet voor terug debatten te voeren met leiders en vertegenwoordigers van de arbeidersbeweging. En niet alleen met hen.

Levend Verleden

Arnold Hendrik (Nol) de Hartog

▷	TEKST: ANKIE HETTEMA
▷	LAND: NEDERLAND
▷	BEELD: STADSARCHIEF ROTTERDAM
▷	RUBRIEK: LEVEND VERLEDEN

Tijdens een protestbijeenkomst in de oude RAI tegen de opkomende nazi's en NSB'ers sprak hij zijn gedachten uit over het leven. Zijn zoon, de bekende schrijver Jan de Hartog, schrijft hierover in zijn *Herinneringen aan mijn moeder*: 'Zelfs nu, vele jaren later, spreken mensen me er nog over aan: 'Ik heb uw vader eens horen spreken, lang geleden, voor de oorlog (...) Zelf herinner ik me geen woord van wat hij toen zei. (...) Maar die avond ontdekte ik dat zijn moed echt was (...) ik besepte dat hij meende wat hij zei: dat christen-zijn inderdaad betekende dat je een held moest zijn. Althans in zijn geval. (...) Het feit blijft dat de daad van mijn vader in overeenstemming was met zijn overtuiging en dat hij zelf dééd wat hij anderen opdroeg in zijn preken'. En of het al niet genoeg was... Toen men wetenschappelijk wilde aantonen dat God niet bestaat en de vereniging 'De Dageraad' opgericht werd, stichtte de Hartog als tegenwicht 'De Middaghoogte', waarin hij opkwam voor het christendom en de kerk. Een doortastend, bewogen, ook inspirerend man, die het leven probeerde te peilen en zijn verantwoordelijkheid serieus nam. A.H. de Hartog (1869-1938) promoveerde in 1903 cum laude tot doctor in de theologie op het onderwerp 'Het probleem der wilsvrijheid bij Schopenhauer'. Bijzonder voor zijn tijd was dat hij relaties zag tussen filosofie, religie en wetenschap. Dat hij in de Internationale School voor Wijsbegeerte vergelijkende studies maakte van gods-

dienst en cultuur. Hoe veelzijdig hij was, blijkt uit de keuze van literatuur, poëzie en muziek die hij aanhaalt en integreert in zijn werk. In 1915 publiceert hij een bloemlezing uit het werk van de Duitse filosoof Jacob Boehme (1575-1625), in de serie *Uren met... Boeken van wijsheid en schoonheid*. In het voorwoord haalt hij Boehmes beroemde woorden aan: 'Wien tijd geworden is als eeuwigheid en eeuwigheid als tijd, hij is bevrijd van alle strijd.' Net als Boehme ondervond De Hartog strijd en tegenstand in zijn leven en misschien herkende hij zich in deze woorden. In zijn boek *De zin van ons leven* gaat hij hier dieper op in. Hij schrijft: 'Sterven moeten wij, maar het ware sterven is zelfovergave naar de geest, waaruit geboren wordt de geheimenis, die Boehme aldus beduidt: *Wie sterft, voordat hij sterft*, verderft niet als hij sterft.' De geest, of God, stelt De Hartog tegenover de natuur. Hij bedoelt hiermee niet dat de natuur niet uit de goddelijke geest verwerkelijk zou zijn maar dat de mens de lagere werkelijkheid moet achterlaten, wil hij de hogere werkelijkheid binnengaan. Daarom: 'De mens is het keerpunt in het algebeuren, de natuurlijke orde van zelfbehoud en zelfzucht moet overgaan tot de geestelijke orde van zelfovergave in liefde. Breken met de natuurdrift betekent niets minder dan de geestdrift deelachtig worden en door deze de natuurdrift heiligen. (...) Zo reist de mens door de woestenij van de natuur naar het beloofde land van de geest, zo gaat de mens op uit de

A.H. de Hartog. De foto is waarschijnlijk genomen ter gelegenheid van zijn promotie in 1903

laagvlakte van het tijdruimtelijk, stoffelijk woelen tot de hoogvlakte van de eeuwige, geestelijke onthevenheid.’

De Hartog heeft veel boeken geschreven. De meeste zijn vergeten. Maar zijn gedachten werden opgepakt door de twee broers Wim en Jan Leene. Tot 1917 was De Hartog predikant in de Grote of St. Bavo Kerk te Haarlem. De broers misten geen enkele dienst van hem. Maar het was duidelijk dat De Hartog geen volgelingen wilde; ieder mens kon naar zijn inzicht een zelfstandige, weerbare christen zijn met een vast geloof en redelijke overtuiging. Zijn visie gaf de broers antwoord op de zijnsvraag, op de verhouding tussen geest en natuur, God en de mens. Door hem vonden zij de eerste bron, waarvan alles uitgaat: het punt waar de goddelijke geest de mens aanraakt. De bron is in het innerlijk. Op het principe van God-in-de-mens dat De Hartog zo helder en realistisch voor beide broers plaatste en de idee van de tweevoudigheid, die overal is, in de wereld, in het universum en in de mens, bouwden zij voort. Het leidde tot hun

In de mens zijn stof en geest, hogere en lagere natuur gehuwd opdat de mens tussen die beide de schat van de hemel in het aarden vat zal vinden! (...)

Als persoonlijkheid gaat de mens boven het natuurlijke, instinctieve, onvrije leven uit en viert de vrijheid van de geest, waar hij breekt met natuurdrijf, instinct, hartstocht en zich verheft. (...) Alomvattend is zijn persoonlijkheid naar de natuur en alverwinnend naar de geest.

De zin van ons leven, A.H. de Hartog, pg. 13 en 59

De Schrift laat uit het eeuwig hart der waarheid stralen vallen in het hart van de Godzoekende en vindende mens. De Schrift bevat, zoals Mevr. L. de Hartog-Meyjes dit in het voorwoord tot haar dagboek 'Verborgene Wegen' uitsprak: de geschiedenis van het mensenhart, dat God vindt. (. . .) Het woord Gods staat te lichten als een eeuwige lamp in het verborgen heiligdom des harten van de (met het al en met God) verzoende, verlost en verheerlijkte mens; en tevens straalt dit woord over de wijde zee van de tijdelijkheid als een lichtglans van de eeuwigheid. *Christendom*, A.H. de Hartog, pg. 66 en 67

In de Grote of St. Bavokerk in Haarlem hoorden de gebroeders Jan en Wim Leene tussen de jaren 1910-1917 Nol de Hartog geregeld spreken

opvattingen over de twee natuurorden.

Zo lezen we in *De Egyptische Oergnosis*: 'Van alle schepselen in de natuur is alleen de mens tweevoudig, stelt Pymander vast. Enerzijds is daar in het menselijke stelsel de zaadkorrel van de onsterfelijkheid, de geestvonk, ook wel aangeduid als de roos des harten; anderzijds is daar het sterfelijke menswezen, de natuurgestalte. U kunt geen enkel ander schepsel vinden van een dergelijke tweevoudige geaardheid.' Welke heilige taal zij ook in handen kregen, zij herkennen deze grondgedachten en begonnen op hun beurt mensen te inspireren. Zij verbonden de mensen opnieuw met de 'universele leer' van alle tijden.

Hoe waar zijn de woorden van Arnold Hendrik de Hartog zelf:

'Dit is het grote in een mensenleven, dat het een wereld is op zichzelf, die, ook wanneer zij is verdwenen, haar rijkdom nalaat als een erfenis voor degenen, die naar hetzelfde weten tasten, als zoekenden.' ▲

Biografie

Arnold Hendrik de Hartog was een Nederlands-hervormde theoloog, predikant en hoogleraar.

In 1906 trouwde hij met J.L.G. (Lucretia) Meyjes. Zij schreef het boek *Verborgene wegen* en vertaalde uit het Duits en had ook contacten met het gedachtegoed van de quakers. Zij gaf cursussen aan de Internationale School voor Wijsbegeerte in Amersfoort, die haar man in 1916 mede had opgericht. De Hartog was van 1926 tot 1930 bijzonder hoogleraar in de apologie van het christendom aan de Theologische Faculteit van de Rijksuniversiteit te Utrecht. Eind 1930 werd hij benoemd tot hoogleraar in de wijsbegeerte van de godsdienst en de zedenkunde aan de universiteit van Amsterdam.

▷	TEKST: ERIC OP 'T EYNDE
▷	LAND: BELGIË
▷	BEELD: REMBRANDT VAN RIJN, 1627
▷	RUBRIEK: KUNST

Onderweg

Een vroeg Rembrandtschilderijtje, geschilderd in Nederland in 1627, plaatsen we naast een schildering op marmer uit het Verre Oosten, naar zijn iconografie nog iets ouder. Beide kunnen gezien worden als een afbeelding van de mens op zijn spirituele weg.

/ Kunst

W

Wat zien we?

Het Rembrandtschilderij heet 'De vlucht naar Egypte'. Een ezel draagt een vrouw met een baby en wordt geleid door een blootsvoets stappende man. De kleren van de man en zijn huid hebben de kleuren van de aarde in het licht dat op de groep reizigers valt. Het licht komt van een lichtbron die we slechts kunnen veronderstellen: een open deur, een straatlantaarn of een vuur aan de rand van de weg. Of hét Licht, dat dit gezelschap begeleidt aan de rechterhand.

Het licht tekent hun schaduwen op het zand. Van de schaduwen van een

stekelige plant en van de groep, samen met de donkerblauwe ongelijkmatige duisternis gaat een zekere dreiging uit. De vrouw is in helder blauw gekleed. Haar hoofddoek en een stuk bagage vormen kleine contrasten in aardetinten. De man draagt een grijsblauwe heuptas. Man en vrouw samen vormen zo een yin-yangsymbool: een blauw detail in een vlak vol aardetinten, een bruingeel detail in een zee van lichtblauw. Naast de grote lichtvlek is er het kleine felle licht van de aura rond het kinderhoofdje.

Het marmerschilderijtje kun je zien als de zesde uit een reeks van tien afbeel-

dingen uit het zenboeddhisme, die gaan over het temmen en berijden van de stier – soms ook os of buffel. Standaard is nummer 6 getiteld: de stier berijden op weg naar huis. Ook deze is dus een afbeelding onderweg. We zien een stier met op zijn rug een kind dat aan een touw een vlieger stuurt, hoog in de lucht. Er is een rustige dynamiek in de prent. De stier draagt de mens die een verbinding houdt met boven.

Wat is het verhaal ?

De traditie van het Westen: de vlucht naar Egypte wordt ondernomen nadat het kind van Maria is geboren in een stal. Jozef was daarbij en een os en een ezel. Jozef wordt in een droom door een engel gewaarschuwd met het kind en zijn moeder naar Egypte te vluchten, vanwege de dreiging van de heersende koning Herodes.

De traditie van het Oosten: een stier moet door zijn hoeder, zijn herder, gevangen en getemd worden. Dat

gebeurt in de eerdere afbeeldingen van de boeddhistische prentenreeks. Later in de reeks zullen zowel de stier als de herder, na elkaar, spoorloos oplossen in de grote cirkel van het Al.

Wat kunnen we daarbij bedenken?

Duiden we elk kunstwerkje als een afbeelding van de mens in een bepaalde fase op het pad. Er is een menselijke figuur of figuren en er is een dier dat op de aarde loopt en een mens draagt.

Bij Rembrandt zijn er drie menselijke figuren. Er is de vrouw Maria in de kleur van de hemel. Er is de man Jozef in de kleuren van de aarde. En er is het kind Jezus. We zien het vrouwelijke, ontvangende aanzicht van de ziel en het mannelijke, uitgaand handelende aspect. Jozef was voordien slapende, niet handelend, toen hij in een droom werd gewaarschuwd. Maria kreeg haar aankondiging van zwangerschap en geboorte van een engel terwijl ze wakker was. Het kind is van de heilige geest.

De stier draagt de mens die een verbinding heeft met boven

De ezel is het dierlijke in de mens, dat is: het lichaam en een deel van de ziel dat dicht bij het lichaam is. De ezel wordt aan de teugel geleid door de man, die ook op de aarde loopt. De man bepaalt de richting die zij allen uitgaan, in een positief antwoord op de waarschuwing die hij ontving. Het kind wordt, boven de wereld, gedragen door de vrouw die op de ezel zit. Het kind heeft een schitterend aureool. Het kind is niet van deze wereld. Het is volkomen nieuw en verbindt de groep met dat wat boven is, met de hemel.

De ziel wordt dus afgebeeld in haar ontvangende aanzicht Maria, in haar manifesterend aanzicht Jozef en in dát in de ziel wat volkomen nieuw is en nu nog door de man/vrouw én door de ezel gedragen wordt. Het lichaam, de daden stellende man, de vrouw die rust en het kind draagt. Zij is het maagdelijke deel van de ziel waarin de heilige geest het kind verwekte.

In de oosterse prent wordt een mensfiguur – mogelijk een kind – gedragen door de stier. Het kind vliegt. De vlieger en het touw maken de verbinding met de hemel. In de meer klassieke prentenreeks speelt de hoeder fluit, zittend op de rug van de stier. De tonen van zijn fluit stijgen op naar de hemel. Ook daar: lichaam, ziel en een verbinding met het hogere.

Wat kunnen we hiermee doen?

Aan de vlucht naar Egypte hangt een heel verhaal: van koningen of magiërs, van koning Herodes die het kind, de voor de macht bedreigende nieuwgeboren messias, wil doden, van de waarschuwend engel in Jozefs droom en het gaan naar Egypte. Het prille nieuwe dat in ons hart geboren is, wordt door de reine zielekracht van Maria en de bereidwillige daadkracht van Jozef, die de ezel leidt, in veiligheid gebracht. Onze ziel wordt uitgenodigd het nieuwe in haar te beschermen en daarbij het lichaam en haar eigen meer instinctieve deel zowel te gebruiken als te leiden. Vele nieuwgeborenen zullen wél sterfen. Zij zijn niet de absoluut nieuwe Jezus. Zij hebben met Jezus enkel de tijd en de plaats van geboren worden gemeen. De plaats van geboren worden is ons hart. Zij, die andere nieuwgeborenen, zouden kunnen zijn: allerlei nieuwe gevoelens, hartideeën, die ten tijde van de Jezusgeboorte in ons ontstaan. Elk van die kinderen is een fantastisch potentieel dat niet zijn mag, omwille van het behoud van de macht van de oude koning die Ik wordt genoemd.

Het gedicht bij de zesde plaat van 'het temmen van de stier', in zijn klassieke uitvoering met de fluitspeler eindigt: 'Ik doe het eindeloze ritme uitgaan. Wie dit lied hoort zal zich bij mij voegen.'

Rijdend op de stier, op weg naar huis. ▲

EMERGENTIE

▷	TEKST: ORESTIS TERZIDIS/FRANS SPAKMAN
▷	LAND: DUITSLAND/NEDERLAND
▷	BEEELD: LOGON/EXXON
▷	RUBRIEK: TIJDGEEST

Een stroom van de wordende werkelijkheid

Vroege herfst, Qian Xuan, 13e eeuw. (Compositie © F. van Eyssel)

Lao Zi en Spinoza hebben ons gewezen op een groot mysterie in de werkelijkheid: de natuur in haar paradoxale hoedanigheid. De kwantummechanica geeft op een nieuwe manier inzicht in deze paradox, maar pas ons leven in het nu kan resoneren met het leven van dat grote mysterie, het dubbele geheim, zoals Lao Zi dat noemde. We kunnen dan de onmiddellijkheid van de stroom ondergaan en zo in de wordende werkelijkheid zijn.

Tijdgeest

Het mysterie der mysteries

De natuur is een belangrijk gegeven en misschien het belangrijkste wat zich in de werkelijkheid aan ons voordoet. De natuur bezit een scheppende kracht, die haar drijft tot verwerkelijking. Maar ook is en was de natuur object van beschrijving en dat komt overeen met onze gewone manier om ervaringen te verwerken. De natuur is dan een gegeven uiterlijke structuur, een hoop met elkaar verbonden objecten. God is het geheel van beide noties van de natuur, zei Spinoza, 'Deus sive Natura', maar de eerste notie, de natuur als scheppende kracht van verwerkelijking, het actieve, productieve aspect kunnen we niet als een begrensde object waarnemen. Ook Lao Zi verwoordt de scheppende kracht en het begrensde in de natuur als twee onderscheiden aspecten, namelijk van Tao. Hij zegt: 'Deze beide, het onuitsprekelijke en zijn noembare begrenzing, hoewel niet onder één naam te brengen, zijn één en hetzelfde. Dit is het grote geheim! Een dubbel geheim! Het mysterie der mysteries!' (Tao Teh King, vers 1, vertaling E.J. Welz).

Ononderbroken vorming, stroom van de wordende werkelijkheid

De natuur als scheppende kracht merkt Spinoza aan als natura naturans, het eeuwig werkelijke, het naamloze bij Lao Zi. Dat is niets minder dan de vraag

naar de immanente goddelijke kracht in alles.

Hoe die immanente kracht één en dezelfde is met de uiterlijke structuur is een geheim, een dubbel geheim, zegt Lao Zi. De natuur wordt daarbij als een voortdurend scheppingsproces gekarakteriseerd, een ononderbroken vorming, een emergentie, een stroom van de wordende werkelijkheid.

Volgens sommigen wordt in de kwantummechanica een tipje van de sluier van het 'mysterie der mysteries' opgelicht, waarbij een toestand in de abstracte kwantumruimte nuchterder kan zijn dan het voortdurende scheppingsproces. Bij de kwantumfysica komt de structuur van die theorie dicht bij een tweevoudige beschrijving van de natuur, met toestanden in lagen op elkaar (en vaak gevouwen) en ingestort.

Stroom en emergentie van de werkelijkheid

Wij stippen het hier aan zonder er verder dieper op in te gaan: wij zouden ons in de rol van Spinoza's natura naturans kunnen verdiepen en zijn parallellen met het oosterse denken bespreken, bijvoorbeeld met de beschrijving van de natuur in de Chinese filosofie als shengshen buxi (生生不息): scheppen, scheppen, nooit eindigen (Perkins 2019). Wij zouden ons ook met de verdere implicaties van de kwantumfy-

sica kunnen bezighouden, maar voor dit artikel willen we een ander perspectief. Wij leven niet in de tijd van het oude China, van het rationalisme (Spinoza), van de romantiek (Schelling) of van de vroege moderniteit (kwantummechanica). Wij leven in het nu en mogen ons afvragen: wat heeft dit alles met mijn leven, met mijn praktijk, mijn zoektocht, mijn directe ervaringen te maken?

Als we voor een moment de idee van de *natura naturans* serieus nemen, als we vermoeden dat de werkelijkheid zichzelf steeds opnieuw als een pulse-rend moment schept, kunnen we een spoor vinden van iets wat we direct en volledig kunnen ervaren. Ons bewust-zijn kan – en doet dit onder bepaalde omstandigheden ook – deelhebben aan het zich voltrekkende scheppingsproces. Iets in ons – maar niet ons ego – heeft deel aan de *natura naturans*, is zuivere activiteit, bevindt zich op de ‘plek’ waar vormgeving van de werkelijkheid plaatsvindt.

Nu

Wij kunnen de aanzet van de natuurwetenschappen erkennen om zo de uiterlijke en manifeste natuur te beschouwen, maar hebben desondanks belangstelling om ons toe te keren naar het scheppende proces dat aan de manifestatie voorafgaat. We kunnen onze rol in dit proces van wording verkennen, onze mogelijkheden van het bewustzijn en van de aandacht in deze nooit eindigende stroom. Een mogelijkheid om daar toegang toe te vinden, is al lang bekend en wordt tegenwoordig ook intensief besproken: ‘Het is het focussen op het tegenwoordige moment, omdat deze immanente kracht hier en nu tegenwoordig is, zelfs in de situatie waarin wij ons persoonlijk en historisch nu net bevinden, met al onze uitdagingen en mogelijkheden.’***

Het gaat niet om projectie van de scheppende kracht op een andere plek of in een andere tijd, ofwel op een

andere persoon of godheid. Het gaat niet om een *deus ex machina* als een element in het handelingsrepertoire van het kosmische spel.

Af en toe horen we misschien de muziek der natuur, wij zien en horen dan de toch nog uiterlijke natuur (de *natura naturata* bij Spinoza, dus niet de *natura naturans*). Op andere momenten worden we ons er misschien van bewust dat wij ook deel zijn van het proces van het schrijven van deze muziek, dat wij componisten zijn. Beide perspectieven hebben hun plaats. Iedere verandering, iedere transformatie ontstaat als uitdrukking van de *natura naturans*, en wij kunnen een bewust onderdeel zijn van dit proces van de zich vormende werkelijkheid. Als we ons actief bewust blijven van de *natura naturans* in ons, biedt deze ons een werkwijze die zich compleet onderscheidt van de gebruikelijke ingrepen in uiterlijke omstandigheden.

Liefde en vrijheid

Hier gaat het niet om speculatie of fantasie. Het gaat om een andere vorm van de onmiddellijke werkelijkheid. En het gaat om de mogelijkheid van interactie tussen dat wat wij als gegeven natuur waarnemen, en het proces van de zich vormende natuur. Hierbij luisteren we eerder dan dat we spreken. Lao Zi zegt: ‘Bevrijd van de uiterlijkheden, kan men het verborgen geheim waarnemen’.** Wij treden binnen in een bijzondere toestand van verbondenheid en liefde, en wij betreden een ruimte die het veld is van de ware vrijheid. ▲

Noten

*voor de referenties kan men zich wenden tot de redactie

***(Tolle, 2005)

** (Laozi, MacKay, 2017)

▷	TEKST: DICK VAN NIEKERK
▷	LAND: NEDERLAND
▷	BEELD: ANTON LODEWIJK KOSTER, CA 1910
▷	RUBRIEK: LEVEND VERLEDEN

Daar moet veel strijds gestreden zijn /

Levend Verleden

*Daar moet veel strijds gestreden zijn,
veel kruys en leeds geleden zijn,
daar moeten heyl'ge zeden zijn,
een nauwen weg betreden zijn,
zoolang wij hier beneden zijn,
zoo zal 't hierna in vreden zijn.*

Uit: Dirck Camphuysen Stichtelijke Rymen (1624)

Deze gevleugelde regels uit de Nederlandse literatuur van de zeventiende eeuw zijn ontleend aan het verzamelbundeltje Stichtelijke Rymen van Dirck Rafaëlszoon Camphuysen (1586-1627). We kunnen het in onze tijd haast niet meer voorstellen dat dit gedichtje en de bundel waarin het verscheen anoniem op de markt moesten komen omdat de auteur gezien werd als een vertegenwoordiger van het ‘coornhertische’ gedachtegoed. Dat vormde een belangrijk bestanddeel van het remonstrantse denken, dat na de Synode van Dordrecht (1619) hardvochtig uit het collectieve geheugen moest worden verwijderd. Prompt werd het boekje met meer dan vijftig herdrukken de meest gelezen dichtbundel uit onze literatuur! Zelfs uit deze zes regels valt wel iets van Camphuysens remonstrantse ideeën af te leiden. Tegenover de contra-remonstrantse gedachte dat mensen uit zichzelf niet goed konden zijn, voorbestemd waren en helemaal afhankelijk waren van Gods genade, stelden de remonstranten dat gelovigen vrij waren om hun verantwoordelijkheid te nemen. Bij

hen was de menselijke wil doorslaggevend. Daarom is het veelzeggend dat de dichter hier de zaken benadrukt die de mensen zelf kunnen en moeten doen: innerlijke strijd voeren, de christelijke zeden betrachten, een nauwgezet leven leiden en bidden.

Het vers moet de gebroeders Leene en hun compagnon Cor Damme in de opbouwperiode van de geesteschool hebben aangesproken want in 1933 namen ze het op in het periodiek ‘Het Rozekruis’. Zo is het later in de standaardliteratuur van de school terechtgekomen: De Vuurgloed van de Ontstijging (Haarlem 2012), pagina 30. Het gedichtje klinkt soms door in de struise statements die vooral Z.W. Leene in die dagen tijdens spreekbeurten afgeeft, statements waarmee hij de strijd aangaat met de begoochelingen en mystificaties die leven onder zijn toehoorders. De immer vol vuur acterende Z.W. Leene kon mensen in korte tijd sterk aantrekken maar ook heftig afstoten: ‘Denk zelf! Dat is een heldentoer. Dat betekent verloochend te worden door familie en vrienden, dat

Collegianten

De collegianten vormden in de zeventiende eeuw een vrijzinnige stroming die pleitte voor een universeel christendom. Het ware geloof sloot geen enkele gelovige buiten, van welke richting hij of zij ook was. De collegianten waren wars van dogma's en theologie. Bij hen lag de nadruk op de beleving, op het directe contact met God. Zij wilden geen kerkgemeenschap zijn. Hun leden kwamen uit de verlicht-christelijke kringen van doopsgezinden en remonstranten. In hun maandelijkse leerbijeenkomsten, de zogenaamde ‘colleges’, kon iedereen vrijuit spreken. De eerste bijeenkomsten van collegianten vonden plaats in Warmond maar al gauw (1621) werd Rijnsburg het middelpunt. Bekendste Rijnsburgse collegiant was Spinoza. Ook van Rembrandt is bekend dat hij sympathie had voor de collegianten. De bekende schrijfster Aagje Deken is in een collegiantisch weeshuis opgevoed. De geestelijke liedcultuur van de collegianten stond op hoog niveau mede dankzij de veelvuldig gebruikte liedbundels van Dirck Camphuysen.

De collegianten waren voor verdraagzaamheid, verwierpen iedere exclusiviteit van de kerken, streefden naar het herstel van het christendom in zijn puurste vorm omdat ze de reformatie mislukt achtten. Allerlei theologieën en filosofieën (zoals het spinozisme en cartesianisme) konden vrijelijk worden bediscussieerd. Op die manier boden de collegianten een podium voor de ondogmatische intelligentia. Daarom worden zij wel eens gezien als de voorlopers van de verlichting.

betekent vereenzaamd en vergeten door een verkilde en geestelijk verarmde wereld gaan. Wie dat durft – deze heldenstrijd te strijden en het met God zelf te wagen, och, ik zou u willen zeggen: gij zult het niet gemakkelijk hebben. God vraagt niet de gemakkelijke mens. Maar God heeft lief de durvers, de besten, de hemelbestormers en vooral de oprechten. Dat zijn zij die eerlijk durven denken en niet uit vrees voor straf napraten wat ze niet naar diepste wezen verstaan kunnen en begrijpen.’

Leene ontnemt zijn toehoorders drastisch de illusie ook maar iets te zijn. ‘Niemand betekent iets die niet iets is – en die niet iets is geworden. Iemand worden kunnen we alleen maar wanneer we de volle kennis dragen. Wanneer zijn we eraan toe om kennis te

nemen aangaande de eeuwige onveranderlijke wetten Gods? Als we gaan begrijpen dat we ernst met ons leven hebben te maken – door Christus’ voorbeeld te volgen en zijn stappen te drukken – niet alleen zondags maar de hele week. En... als gij omhoog wilt streven, zult ge moeten werken en studeren.’ Opmerkelijk is dat de grote filosoof Baruch Spinoza de kwaliteiten van Camphuysen, die evenals Spinoza een tijdje vertoefde in kringen van de collegianten (zie: kader) te Rijnsburg, moet hebben onderkend. Wie het fraaie oude Spinozahuisje in Rijnsburg bezoekt, waar Spinoza een paar jaar woonde, leest daar boven de ingang het volgende versje van Camphuysen, tevens het laatste couplet van diens gedicht ‘Maysche Morghen-stondt’ waaraan ook ons titelvers is ontleend:

Z.W. Leene: Denk zelf!

Rijnsburg, Woning van Benedict de Spinoza. Schilderij van Anton Lodewijk Koster, ca. 1900

‘Ach! Waren alle mensen wijs
En wilden daarbij wel!
De Aard waar haar een Paradijs
Nu isse meest een Hel.’

Ook Spinoza’s levensmotto ‘wel doen en vrolijk zijn’ (bene agere et laetari) is ontleend aan een bekend gedicht van Camphuysen, die daarvoor op zijn beurt weer schatplichtig is aan Dirck Volckertszoon Coornhert. Die schrijft in zijn ethica Zedekunst dat is wellevenskunst (1586): ‘Want voor allen die het kwade in zich laten versterven, is het goed- worden geen waandenkbeeld maar een waarheid die zij ervaren. Dit geeft een waarachtige en blijvende blijdschap, is niet anders dan wel doen en vrolijk wezen, dat is voor alle mensen het allerbeste. Wie dit kan, in daden en niet enkel in praatjes, die heeft waarlijk wellevenskunst.’

Waren de verzen van Camphuysen al aansprekend voor een grote lezerschare, de veelbewogen levensloop van de in de literatuurgeschiedenis maar mondjesmaat behandelde dichter spreekt misschien nog meer tot de verbeelding. Camphuysen was de zoon van een gerespecteerde en alom beminde heemeester van adellijke afkomst in zijn geboortestad Gorinchem. Zijn moeder was een vrouw ‘van zonderlinge [dat wil zeggen: uitzonderlijke] godvruchtigheid’, zo lezen we in zijn levensbeschrijving. Er wordt bij vermeld dat ze daarin naar haar vader aardde, een zekere Hans van Maseyck, ‘een koopman die hem [= zich] om de belijdenissen des geloofs heeft laten onthalzen.’ Dit martelaarschap van opa heeft ongetwijfeld invloed gehad op de gevoelige kleinzoon. Dirck was al vroeg wees, werd opgeleid voor schilder maar werd uiteindelijk huisonderwijzer en secretaris bij de heer Van Boetzelaer op Slot Loevesteijn, kort voordat Hugo de Groot daar in zijn vermaarde boek wist te ontsnappen. Hij slaagt

erin daar ook zijn teerbeminde, Anna Alendorp, als gouvernante binnen te smokkelen. Het tweetal wordt weldra weggestuurd; Camphuysen trekt naar Utrecht om leraar te worden en tegelijk godgeleerdheid te studeren. In Utrecht wordt hij zich bewust van de ijdelheid der dingen van deze wereld en komt hij tot het inzicht dat maar één keus de goede kan zijn: die van het ‘smalle pad terug naar het hemelse vaderland’.

Hij was enige jaren predikant in Vleuten. Onder zijn toespraken stroomde de kerk steevast helemaal vol, zelfs met gelovigen uit Utrecht. Maar hij werd afgezet door de Synode van Dordrecht. Hij moest het land ontvluchten, leidde lange tijd een zwervend leven, vond uiteindelijk asiel in het Duitse Norden (Oost-Friesland), dertig kilometer noordelijk van Emden, waar Coornhert enkele jaren eerder een schuilverblijf had. In Norden ontwikkelt hij een diepe afkeer van de zichtbare kerk. Het zichtbare is het wereldse, het niet verlore, het niet geestelijke. De kerk als instituut kent alleen de letter en niet de geest. Deze visie was voor hem doorslaggevend bij zijn besluit om nooit meer te preken. Wat hem rest is, zich door middel van zijn poëzie tot het hart van de mensen te richten om ze te doordringen van het enige dat telt, de werkelijkheid van God. In zijn gedichten geeft hij blijk van een op de praktijk gerichte, ondogmatische vroomheid, die zijn werk in brede lagen van de bevolking der Nederlanden zo populair maakt. Niet de letter, maar de geest; niet een dor verstandelijk weten, maar kennis die voortkomt uit werkelijke ervaring. Na zijn verbanning mocht de dissident Camphuysen via Ameland terugkeren naar de Republiek. Hij belandde in Dokkum. Als hij zich slechts met het verkopen van vlas bezighield, werd hij er geduld. Op 19 juli 1627 legde hij er, uitgeput en doodziek, zijn moede hoofd voorgeed neer. ▲

▷	TEKST: WINNIE GEURTSSEN
▷	LAND: NEDERLAND
▷	BEELD: THE SACRED APPLETREE
▷	RUBRIEK: KUNST

De appelboom

een verhaal uit de
hindoestaanse traditie

Op een heuvel vlakbij het dorp stond een appelboom. Die stond er al zo lang de bewoners zich konden herinneren, en het was een grote, knoestige, sterke boom met een dikke stam en een brede kroon, die veel goede vruchten gaf.

Kunst

E

En kind in het dorp ging graag naar de boom toe. Ze beklom de heuvel vrijwel dagelijks om de boom te groeten, aan zijn voeten te zitten en te spelen. Vaak speelde de boom dan met haar mee, wuifde met zijn takken in de wind, stond toe dat ze een appel plukte en liet er soms een voor haar vallen. Zo ging dat jaren lang in het ritme van de seizoenen.

Tot er op een dag iets veranderd leek te zijn. De boom zag het meisje met gebogen hoofd en hangende schouders de heuvel beklimmen, en zei: 'Hé, wat is er aan de hand? Zo heb ik je nog nooit naar me toe zien komen.' Het meisje zuchtte en zei: 'Ach, ik weet het niet, ik voel me gewoon een beetje verdrietig.' Om haar op te vrolijken sprak de boom: 'Maar we kunnen samen spelen, dan word je misschien weer wat blijer', en hij wuifde met zijn takken, waarbij de bladeren van een tak zacht langs haar wangen streken. 'Ach nee, ik heb geen zin om te spelen,' antwoordde het meisje. 'Ik heb geld nodig, om dingen te kopen die ik nodig heb.' 'Nou,' sprak de boom, 'ik heb geen geld maar je kunt mijn appels meenemen en die op de markt verkopen. Dan heb je geld en kan je de dingen kopen die je nodig hebt.' En zo gebeurde het een aantal jaren en het meisje, dat langzaam uitgroeide tot jonge vrouw, kon met het geld van de appels in haar behoeften voorzien. Voor

een aantal jaren was ze daar gelukkig mee.

Tot het op een dag weer heel anders ging. De appelboom zag zijn vriendin met gebogen hoofd de heuvel beklimmen en zei: 'Wat is er met je? Zo ken ik je niet, is er iets gebeurd?' De jonge vrouw haalde haar schouders op en zei: 'Ja, ik weet het niet, ik ben niet meer tevreden.' De boom antwoordde: 'Misschien kan ik je helpen, vertel me eens wat er aan de hand is.' De jonge vrouw antwoordde: 'Ik heb hout nodig om een huis voor mezelf en mijn partner te laten bouwen. We hebben veel geld kunnen sparen maar het is niet genoeg, en hout is duur.' 'O,' zei de boom, 'maar daar kan ik je bij helpen hoor. Neem mijn takken, ze zijn dik en sterk genoeg.' En de dikke, sterke takken werden afgezaagd en zo kon de jonge vrouw het huis af laten bouwen en beginnen aan een leven voor haarzelf. De boom bleef met enkele kleine takken achter op de heuvel, en weer was de vrouw een poos gelukkig.

Op een dag, vele jaren later, zag hij de inmiddels volwassen vrouw met zware tred de heuvel beklimmen. 'Hé, fijn dat je me weer eens komt bezoeken, hoe gaat het met je?' 'Ach, het gaat wel', was het ietwat geforceerd luchtige antwoord. 'Nou, dat klinkt niet zo heel blij, is er iets gebeurd met je? Kan ik je misschien helpen?', vroeg de appel-

boom. ‘Tja, dat weet ik niet, maar weet je, mijn gezin is volwassen geworden en alle kinderen wonen nu op zichzelf. En ik besepte ineens dat ik nog nooit verder dan dit dorp en de omringende streek ben geweest. Ik zou eropuit willen trekken, de zeven wereldzeeën willen bevaren en andere culturen leren kennen. Maar dan heb ik een boot nodig.’ ‘O, maar daar kan ik je toch bij helpen! Neem mijn stam, je ziet hoe dik die is. Daar kan heel makkelijk een boot van gemaakt worden, en dan kan je overal heen varen.’ En zo gebeurde het, en van de appelboom bleef een brede, krachtige stronk achter op de heuvel bij het dorp.

Vele, vele jaren later kwam er een gebogen gestalte de heuvel op geklommen, waar de stronk van de appelboom geduldig had gewacht. Niet de stap van een kind, of de krachtige tred van een mens in de bloei van het leven, nee, het was een slepende, zo nu en dan haperende tred. En de stronk sprak tot de oude vrouw: ‘Hé, wat fijn dat je me weer komt bezoeken!’ want hij herkende het kind van destijds in de inmiddels oud geworden vrouw. ‘Hoe is het met je gegaan sinds de laatste keer?’ Als antwoord kwam er niet meer dan een gefluisterd zuchten. ‘Kom eens wat dichterbij, ik versta je niet,’ zei de boom, ‘maar rustig aan, neem de tijd, ik heb geen haast.’ Het zuchten werd zwaarder en de vrouw kwam heel langzaam dichterbij. ‘Wat wil je, wil je appels van me of hout?’ Het antwoord was: ‘Nee, ik heb niets nodig, ik wil graag een plaats om te rusten.’ Toen zei de boomstronk ‘O, kom hier maar op mij zitten, ik ben een goede rustplaats voor je, want ik zie dat je moe bent.’ En om de vrouw heen groeiden jonge twijgen met zilverwitte bloesem omhoog naar het zonlicht. ▲

Vrij naar Baghavad Gita 18.

De werkelijkheid van

Zichtbare dagelijkse gebeurtenissen zijn wij gewend ‘de werkelijkheid’ te noemen. ‘Kijk maar,’ zeggen we, ‘zo gebeurt het, zo is het gegaan.’ Maar kunnen wij wel spreken van de werkelijkheid, ja, alsof er maar één is? Is het niet eerder zo, dat er een werkelijkheid-in-een-werkelijkheid-in-een-werkelijkheid is? Leert het leven niet dat er altijd nog iets is, iets anders, een raadsel – iets onverwachts – net buiten ons beperkte gezichtsvermogen?

Levend heden

▷	TEKST: ANKIE HETTEMA
▷	LAND: NEDERLAND
▷	BEEELD: FRED HOLLAND DAY, 1911
▷	RUBRIEK: LEVEND HEDEN

het kleine goede

Opname (cyanotypie) uit 1911 van Little Good Harbor, met kasteel Guiney, nabij Georgetown in Maine, VS. Library of Congress Prints and Photographs Division Washington, D.C.

15 juli 1941:

Vitja, ik weet zeker dat deze brief je bereikt, ook al ben ik achter de frontlijn en achter het prikkeldraad van het joodse getto.

Een vrouwelijke arts schrijft haar zoon over haar laatste dagen. Overal rondom de stad verrijzen grafheuvels. Ook voor hen die nu in het getto verblijven, zijn de greppels al gegraven. Zij zullen daarheen gedreven worden en zonder uitzondering worden doodgeschoten. Maar dan beschrijft zij hoe ondanks dit te weten, het leven in het getto doorgaat. Zij behandelt haar patiënten: ‘Als

u hiermee uw ogen spoelt, zijn zij over twee weken genezen.’ Zij ziet hoe er wordt gekookt, de was wordt gedaan en het linnengoed te drogen hangt. Zij hoort dat de kinderen vanaf 1 september naar school zullen gaan. Zij naait een watten voering in haar herfstjas. ‘We leven, Vitja, alsof we nog vele jaren voor ons hebben.’

Het boek *Leven & Lot* van Vasili Grossman, waarin deze brief te lezen is, vertelt over de verschrikkingen van de Russische Tweede Wereldoorlog en de slag om Stalingrad. Maar in die alomheersende dreiging en duisternis laat

Grossman steeds kleine vonken oplichten: een oude vrouw die een krijgsgevangene een stuk brood brengt, een soldaat die zijn veldfles geeft aan de soldaat die overlijdt, maar zijn vijand is, de generaal die bij een moeilijke beslissing aan zijn geliefde denkt, een kind dat een pop van een vlinder in een luciferdoosje bewaart. Dit menselijke 'kleine goede' geweven door de gebeurtenissen heen, stemt de schrijver en mij tot nadenken.

12 maart 2020

Eerste persconferentie in Nederland over het coronavirus

Velen zijn zonder aanwezigheid van dierbaren aan het coronavirus overleden.

Een verzorgende vertelde van een vrouw die met de verlovingsfoto uit 1938 in de hand over haar verliefdheid van toen sprak. 'En kijk wat een mooi kraagje aan zijn overhemd' en hoe zij weer liefdevol met haar vingers over dat kraagje streek.

Het zien van foto's in de krant, steeds weer de cijfers horen van al die voorbije levens, roept een gevoel van onmacht en zinloosheid op, een vraag naar de waarde van leven. Foto's en cijfers, zeggen we, geven de werkelijkheid weer.

Dat is natuurlijk waar. Maar wat te denken van de kleine goede ogenblikken, die zij gekend hebben? Bij welke werkelijkheid wil ik stilstaan?

Mensen willen een goed leven leiden. Is het niet verwonderlijk dat het goede, dat maatschappelijk, religieus of cultuurbepaald is, twee gezichten heeft? Dat het een grote hoogte van menslievendheid kan bereiken, maar eveneens een bedreigende, mensonterende?

Mensen dragen liefde in hun hart voor alles wat leeft, voelen van nature liefde en medelijden voor alle leven, kennen de kwetsbaarheid ervan en verlangen na een werkzame dag naar de warmte van huis en haard.

Het is een onopvallende goedheid zonder getuigen. Is zij onbeduidend te

Laten we elkaar
een blik gunnen,
opdat we elkaars
ogen niet vergeten

Uitzicht over Little Good Harbour, 1919

noemen, omdat zij los, niet in dienst staat van welk maatschappelijk, cultureel of religieus idee ook?

Die spontane, persoonlijke, toevallige goedheid, die zich uitstrekt van een takje ombuigen omdat het anders breekt tot een direct gedachteloos troostend woord spreken, lijkt mij, hoe meer ik erover nadenk, voort te komen uit een andere werkelijkheid dan die wij in de dagelijkse tredmolen leven en beluisteren in de media.

Die schamele goedheid, die lichte kerndeeltjes, verstrooid in het leven, wordt vaak afgedaan als onnozel. Ja, ze is ook zo eenvoudig als het leven zelf. Zij heeft geen woorden nodig, is woordeloos, past niet in enig systeem, maar zij is er. In de gnostieke mysteriën van de Pistis Sophia wordt dit 'kleine goede' in het menselijk hart, 'de kracht van de kleine Jao, de Goede, die in het midden is' genoemd. Het is de kracht waarmee de mens, zoals Johannes de Doper in de evangeliën, de voorloper en wegbereider kan zijn voor het licht dat schijnen kan in een donkere wereld. De kracht die, zoals Jacob Boehme zegt, de natuur des doods in het hart heeft aangegrepen en waarvan Jezus zegt: de kracht die zich in u bevindt, is van mij, Jezus de heer, en uw ziel behoort aan het oorspronkelijke rijk. Het is als een roep die onophoudelijk, op alle momenten van de dag, klinkt in de mens, de roep van de lichtbroederschap die van alle tijden is.

Misschien lijkt het alsof de menselijke geschiedenis de strijd van het goede is dat het kwaad probeert te overwinnen. Is het niet eerder zo dat het goede en kwade voortdurend wisselen van vorm en plaats?

Maar hoeveel duisternis in die wisseling ik ook voor me zie, die het menselijk leven op aarde gekend heeft en nog kent, dat 'kleine goede', dat voor de wereld 'zinloze goede' duikt steeds weer op, het leeft en leeft voort en blijkt onuitroeibaar. De kleinste daden van waardig-

heid en medemenselijkheid blijven vaak onzichtbaar en zijn toch op een ander niveau, in een andere werkelijkheid dikwijls de krachtigste. Die kracht heeft een onnoemlijke waarde, zij overstijgt iedere wereldse waarde. Zij is verbonden met de eeuwigheid zelf.

Juist haar onmacht voor de problemen van de wereld is haar geheim van onsterfelijkheid.

In onze stilgevallen wereld verschijnt des te helderder de Ander in ons, de innerlijke mens en de blik en de taal van de medemens, omdat we meer aandachtig kunnen zijn.

In woorden van de Belgische psychiater Dirk de Wachter:

'De modieuze stilte-hype lijkt te verhullen waar het echt om zou moeten gaan: samen-leven. De mens is geen solitair dier maar een wezen dat in de verbinding met anderen, de erkenning van de Ander, door te spreken en te laten spreken, zijn ware zijn vindt.

Wat als we de tijd weer de kans geven om traag te tikken? Snelheid vervangen door bewust in het leven te staan. De focus op het oppervlakkige verschuiven naar een perspectief op het oprechte. Laten we elkaar een blik gunnen, in een gesprek, tijdens een wandeling dichtbij om het eigen huis, opdat we elkaars ogen niet vergeten.'

De kracht van de kleine Jao, de Goede, zo zegt het evangelie van de Pistis Sophia, zal kunnen uitgroeien tot de kracht van de grote Sabaoth. Johannes getuigt van Jezus als hij zegt: 'Hij die na mij komt, is groter'. Het is nog steeds waar. Het kleine, zo nabije goede in mensen wordt aangeraakt en opgetrokken door de oorspronkelijke lichtkracht van het begin: de Christuskracht. In mensenharten en mensenhoofden, in ons, mensen van deze tijd staat op 'dat wat groter is dan ik': de innerlijke universele lichtmens.

Het kleine draagt deze grote lichtende werkelijkheid de wereld binnen. ▲

TIJD VOOR

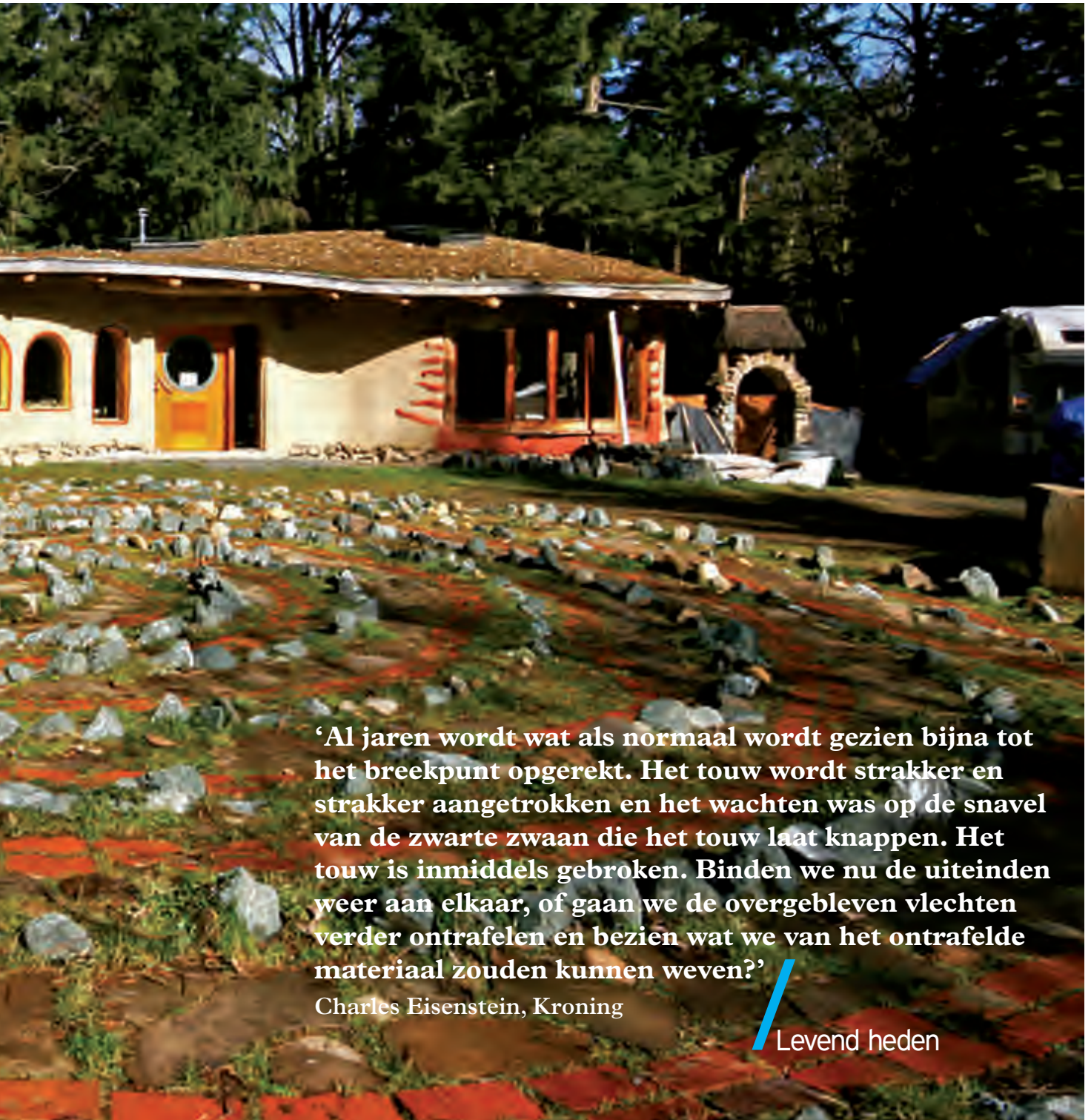
EEN NIEUW
VERHAAL

de visie van
Charles
Eisenstein

▷	TEKST: ANNEKE MUNNIK
▷	LAND: NEDERLAND
▷	BEELD: O.U.R. VILLAGE PROJECT
▷	RUBRIEK: LEVEND HEDEN

De toekomst loopt een beetje achter

‘Al jaren wordt wat als normaal wordt gezien bijna tot het breekpunt opgerekt. Het touw wordt strakker en strakker aangetrokken en het wachten was op de snavel van de zwarte zwaan die het touw laat knappen. Het touw is inmiddels gebroken. Binden we nu de uiteinden weer aan elkaar, of gaan we de overgebleven vlechten verder ontrafelen en bezien wat we van het ontrafelde materiaal zouden kunnen weven?’

Charles Eisenstein, Kroning

Levend heden

T

Toen Charles Eisenstein nog kind was, dacht hij al dat er niets klopte in de wereld om hem heen. De in 1967 geboren Amerikaan is dat idee nooit kwijtgeraakt, ook niet toen hij filosofie en mathematica studeerde aan de universiteit van Yale. ‘Daar zit het ook al in,’ concludeerde hij. Hij verhuisde naar Taiwan, leerde Chinees en ging vertaalwerk doen. Hij trouwde, kreeg drie zonen en keerde later terug naar de Verenigde Staten. Toen kwam zijn eigen grote crisis. Hij had wisselende, kortdurende baantjes maar besteedde de meeste tijd thuis en zorgde voor de kinderen. Zijn huwelijk liep op de klippen.

De crisis bracht hem naar een ander plan. Vier jaar lang werkte hij aan een boek waarin hij zijn onvrede met de gang van zaken in de wereld in uitgewerkte vorm naar voren bracht: *The Ascent of Humanity* (niet in het Nederlands uitgebracht). De titel is een verwijzing naar een zo ongeveer tegenovergesteld boek, van Niall Ferguson: *The Ascent of Money* (in Nederland eerst uitgekomen onder de titel *Het succes van geld* en later *Het belang van geld*). Maar *ascent* betekent meer: ‘vooruitgang’, ‘opstijging’. In dit boek legt Eisenstein geduldig, gestructureerd en vooral pijnlijk duidelijk uit hoe het met die ‘vooruitgang’ is gesteld; hij fileert de ‘vooruitgang’ met een vlijmscherp mes, niet als een kritiek, maar als een aanklacht. Dat was in 2007. Weer vier jaar later publiceert hij zijn ideeën over de noodzaak voor een totaal nieuwe economie: *Sacred Economics* (in Nederland uitgekomen als *Naar een economie van verbinding*) en in 2013 *The More Beautiful World Our Hearts Know is Possible* (Ned.: *Een betere wereld – waarvan we in ons hart weten dat die mogelijk is*).

Waar Eisenstein met zijn eerste boek de problemen in het licht zette en met het internationaal gewaardeerde *Sacred Economics* een omslag in het denken probeerde te bewerkstelligen, is *Een betere wereld* het resultaat van een ge-

weldig inzicht van Eisenstein, die altijd memoreert dat hij absoluut niet bijzonder is, dat hij net zo is als iedereen.

Niemandland

Het oude verhaal, dat van Afscheiding en Vooruitgang, van steeds meer controle, is uit. Nu staan we als het ware in Niemandland en wat doen we? Gaan we terug naar dat wat allemaal niet bleek te werken, of werken we aan een heel ander verhaal, het verhaal van Verbinding? Eisenstein wijst op de overweging die veel mensen hebben als ze over een dergelijke wereldommekeer denken: dat je als enkeling machteloos staat. Een verlamme gedachte die voorbijgaat aan het feit dat je niet rijk, geleerd of hooggeplaatst of met velen hoeft te zijn om een rol te spelen in deze omwenteling.

‘Net als de crisis raakt de transitie waarvoor we staan aan onze grondvesten. Voor ieder van ons afzonderlijk is het niets minder dan een totale transformatie van wat het betekent om te leven. Voor ons als mensheid komt het neer op een totale transformatie van onze rol hier op aarde. Ik schrijf dit boek niet omdat ik deze transitie zelf zou hebben voltooid. Verre van dat. Ik heb niet meer gezegd dan wie ook. Ik ben geen avatar of heilige en kan niet spreken namens verlichte meesters of ET’s. Ik ben niet paranormaal begaafd of geniaal en heb geen diepe spirituele beoefening of sjamanistische training achter de rug. Ik ben een gewoon mens. Jij zult mijn woorden dus op hun eigen waarde moeten beoordelen. (...) Als ik als gewoon mens in staat ben dat te doen, kan het niet anders of we zijn al bijna zover.’ (*Een betere wereld*)

Hoe doen we dat dan? We weten het niet. De mensen van wie wij meestal denken dat zij de wereld veranderen – de grote industriëlen, de politici, de wetenschappers en technologen – zijn volgens Eisenstein niet degenen die dat gaan bewerkstelligen. Wij zijn het, ieder

Ieder gebouw is mooier dan het hoeft te zijn

mens, met iedere onbaatzuchtige daad, vanuit liefde. Er is geen gebruiksaanwijzing en volgens Eisenstein moeten we die situatie accepteren – het niet-weten. We weten alleen dat we dat oude niet meer willen en vertrouwen erop dat we, als we daarmee stoppen, nieuwe wegen zullen vinden.

Zo nieuw zijn die wegen trouwens helemaal niet, alleen kennen wij ze niet meer. Uit *Een betere wereld*:

‘Heel lang geleden begon de mensheid aan een lange reis, de reis die Afscheiding heet. Dit was geen vergissing, zoals sommigen misschien zullen denken als ze de verwoestingen zien die erdoor zijn aangericht. Ook was het geen zondeval of een uiting van aangeboren kwaad dat inherent is aan de menselijke soort. Het was een tocht met een doel: om de uitersten van Afscheiding te ervaren, om de gaven te ontwikkelen die als reactie daarop zouden ontstaan en om dat alles te integreren in een nieuw Tijdperk van Hereniging.

We wisten echter van meet af aan dat die reis gevaarlijk was, dat we in Afscheiding konden verdwalen en misschien nooit zouden kunnen terugkeren. Mogelijk zouden we zozeer van de natuur vervreemd raken, dat we de basisvoorwaarden voor leven zouden ondermijnen. Door al te zeer van elkaar gescheiden te raken, zouden onze arme, doodsbange ego’s misschien niet langer in staat zijn zich weer aan te sluiten bij de gemeenschap van al wat leeft. Met andere woorden, we voorzagen de crisis waarin we ons nu bevinden.

Vandaar dat we duizenden jaren geleden drie zaadjes hebben geplant die zouden ontkiemen op het moment dat onze reis van Afscheiding haar uiterste limiet bereikte. Die zaadjes staan voor drie transities van het verleden naar de toekomst, drie manieren om de waarheid te beschermen en over te dragen: de waarheid over de wereld, die over het zelf en die over wat het betekent mens te zijn. Stel je voor dat je dertigduizend jaar

geleden leefde en in een visioen alles te zien kreeg wat nog zou komen. (...) Het eerste zaadje was dat van de wijsheidstradities, overdrachtslijnen die duizenden jaren ver teruggaan en die essentiële kennis hebben bewaard en beschermd. (...) Het tweede zaadje was dat van de heilige verhalen: mythen, legenden, sprookjes, liederen en thema’s die door de eeuwen heen in allerlei gedaanten telkens weer opduiken. (...) Het derde zaadje was dat van de inheemse volken – mensen die op een bepaald moment uit het verhaal van afscheiding zijn gestapt. (...) Zij wensten geen vijandige, op overheersing gebaseerde relatie aan te gaan met de natuur en namen daarmee ook afstand van het proces dat zou leiden tot de ontwikkeling van geavanceerde technologie. Daarmee bezegelden ze ook het lot dat hen ten deel zou vallen als ze ooit zouden worden ontdekt door anderen die juist heel ver in Afscheiding waren gegaan. Het lijden dat die ontdekking tot gevolg had, was niet te vermijden.’

Kansen

Eisenstein is tegenwoordig een veelgevraagd spreker. Hij spreekt alleen waar hij gevraagd wordt, stelt zijn boeken, essays, podcasts en interviews gratis beschikbaar voor iedereen. *Ascent of Humanity* bijvoorbeeld is in z’n geheel te lezen als pdf op zijn website (www.charleseisenstein.org) en daar ook te beluisteren. Een van zijn laatste publicaties is het essay *Source Temple and the Great Reset* (Source Temple en de Grote Herstart). Hij schreef het naar aanleiding van zijn bezoek aan een spirituele gemeenschap in Brazilië. Het gaat niet over de ideeën waar zij zich op baseren – die dienen hun doel als grond voor hun handelen – maar over de manier waarop zij bouwen en samenleven. Het is een ode aan toewijding. Eisenstein was zeer onder de indruk van de organische bouw, de toegewijde manier van met elkaar omgaan en de invloed die

het verblijf daar op hem had: ‘Wat allereerst diepe indruk op me maakte bij Source Temple, was de architectuur – als ‘architectuur’ het juiste woord is om de improviserende artistieke van de twintig huizen en andere gebouwen te beschrijven. Alles was gebouwd uit een klein budget, met gebruik van voornamelijk afgedankte, gerecyclede en gedoneerde materialen. Veel van de ramen zijn zelfs niet vierkant: iemand had een raam gebouwd rond wat voor stuk gebroken glas op dat moment beschikbaar was.

Toch is er niets rommeligs of chaotisch aan de gebouwen. Zij zijn toegewijd. Zij belichamen de impuls: ‘Ik zal gebruik maken van wat dan ook beschikbaar is om de mooiste functionele omgeving te bouwen die ik kan.’ Zij belichamen ook een soort precisie die hun onregelmatigheid logenstrafte. Het is de precisie van te weten wat waar hoort, wat dienstig is aan het te bouwen gebouw, de mensen die het gaan gebruiken en het land eromheen. Dit bewustzijn is leidend bij de constructie. Niet één van de gebouwen begon met architectonische tekeningen of blauwdrukken. Zij werden niet ontworpen: ze groeiden, met de bouwers als ondersteuners van hun groei, waarbij elke volgende stap werd geïmplementeerd naarmate het zicht op het einddoel helderder werd. Ik zag in deze gebouwen iets wat reikte naar het ideaal van de klassieke taoïstische tempel. Zo’n tempel is geen belasting voor het landschap, hij is een versterking ervan. Hij hoort daar. Het is een dienst aan de schepping. Hoe zou de menselijke maatschappij eruitzien, hoe zou technologie eruitzien, als we ons zouden wijden aan dienst aan de schepping?

Ieder gebouw is mooier dan het hoeft te zijn – ‘hoeft te zijn’ voor enig nuttig gebruik, bedoel ik. Na een paar dagen te hebben doorgebracht in en rond deze gebouwen, realiseerde ik me dat zij een diepe behoefte vullen, diepe voeding

schikken. Wat is die behoefte? Het is de behoefte om omgeven te zijn door objecten die een ziel hebben.’

Eensgezindheid en samenwerking

Onze economie is helemaal gebaseerd op alles zo snel mogelijk doen, in zo groot mogelijke hoeveelheden. Wij hebben haast. Wij zijn niet één met onze omgeving, omdat we zijn omringd door dingen die fabrieksmatig zijn geproduceerd – standaardproducten. Als je zelf betrokken bent bij het maken van een voorwerp, of het nu een huis is of een kledingstuk, of als dat is gemaakt door mensen of andere levende wezens die je kent, als je weet waar de kaas vandaan komt, of zelf het hout hebt uitgezocht, is je levensgevoel totaal anders. Eisenstein stelt dat iemand die in zo’n omgeving leeft, niet zal hongeren naar meer en meer en groter en groter, omdat aan de nood die de basis daarvan is, is voldaan.

Om collectief op een andere manier te gaan leven, is ook op economisch gebied een grote omslag nodig. Dat

De behoefte om omgeven te zijn door objecten die een ziel hebben

vereist volgens Eisenstein bijvoorbeeld een ‘jubeljaar’, de kwijtschelding van alle schulden, maar vooral vereist het een omslag in het denken: niet volgens ‘voor wat, hoort wat’-principe, maar gaan denken in geschenken, in giften. Te beseffen dat de wereld een geschenk is van de schepping en dat wij zelf een geschenk kunnen zijn aan die schepping, zodat wij er werkelijk deel van worden. Dwars tegen alle raadgevingen om je los te maken van de materie in, pleit Eisenstein juist voor een herwaardering van de materie, voor het besef dat de materie heilig is – als wij ermee omgaan zoals wij dat bijvoorbeeld nog kunnen zien bij inheemse volkeren, bij groepen waar de grote ontheiliging nog niet heeft toegeslagen. Ons huidige economisch systeem leidt tot steeds meer werkloosheid, waardoor we steeds meer gaan consumeren. Dat leidt dan weer tot meer productie – en tot sociale armoede, tot gebrek aan verbinding, tot innerlijke leegte. De schrijnende gevolgen van dit alles zijn voor een ieder met het blote oog te zien. De ellende is zo duidelijk, dat er echt iets moet gebeuren. Het is tijd voor een nieuw verhaal. Wij zijn allen onderdeel van dat verhaal, wij schrijven het allemaal samen. De wens tot verandering is onze drijfveer en het kan, dat bewijst onder andere de groep mensen van de Source Temple. Hoe kunnen we, ieder van ons, helpen deze grote omschakeling werkelijk te maken? Dat doen we door te dienen wat groter is dan onszelf. En dat is – volgens Charles Eisenstein – de betere wereld waarvan we in ons hart weten dat die mogelijk is. Een wereld waarvan we zeker al glimpjes kunnen opvangen, van solidariteit en genezing, van inspiratie en onbaatzuchtigheid. Intussen voeren we nog steeds oorlog: met elkaar, met andere landen, met de concurrent, met het virus, met een machtige elite, met andere partijen en met onszelf. ‘Er worden natuurlijk complotten gesmeed,’ zegt Eisenstein, ‘dat

ontken ik niet. Maar wie niet begrijpt dat er bijvoorbeeld bij de WHO voornamelijk integere, hardwerkende mensen werken, zal nooit begrijpen waarom zij doen wat ze doen.’ En: ‘Wij zijn geen slaven van een duistere elite, maar zij zijn slaven, van een paradigma.’ Zolang we redeneren vanuit het verhaal van Afscheiding, zijn we bezig met een ik versus jij gedachtegang. De projectie van het kwaad op anderen kan vervangen worden door begrip, empathie, weten dat de ander in de kern precies zo is als jij. Eisenstein geeft voorbeelden van mensen die als een blad aan de boom omkeerden omdat iemand hen met begrip tegemoettrad, met vriendelijkheid waar ze haat verwachtten. Er bestaat een oosters verhaal over een man die een schat moest vervoeren in de woestijn. Toen het gerucht ging dat er een troep rovers aankwam, verstopte hij de schat in een kamp in de buurt, in een grote tent. Toen hij later de tent binnensloep om de schat weer op te halen, merkte hij dat het de tent van de roverhoofdman was. Hij wilde wegglijpen, maar de roverhoofdman riep hem terug met de woorden: ‘Denk je dat ik ga stelen van iemand die mij vertrouwt?’ Zulke verhalen – en ervaringen zoals Eisenstein had bij Source Temple, bepalen ons bij een zeer oud verhaal, dat vanuit onze huidige positie een Nieuw Verhaal is. Het appelleert aan het diepste verlangen dat wij kennen en dat wij trachten te stillen met alle moderne middelen, die de honger echter alleen maar groter maken. Eisenstein brengt ons terug bij de kern, de Mensheid die wij allemaal samen zijn, die verdeeld is in zichzelf maar weer tot harmonie kan terugkeren. En daarvoor zet hij zich op alle mogelijke manieren in: om ons te helpen daarin te gaan geloven, om werkelijk stappen te zetten in die richting. Erin geloven is de basis – handeling de verwerkelijking ervan. Een mens is niet onmondig, niet onmachtig. Iedere stap is er één. ▲

Cirkels

▷	TEKST: WINNIE GEURTSSEN
▷	LAND: NEDERLAND
▷	BEELD: HERWAARNS
▷	RUBRIEK: ZIEL & GEEST

Een gedachte van Rudolf Steiner
Waar het de mens niet mogelijk is geestelijke substantie de aarde in te laten stromen, daar volbrengen de herkauwers met als vertegenwoordigster de koe deze taak. Waar het de mens niet mogelijk is vergeestelijkte aarde-energie de geestelijke wereld binnen te brengen, wordt deze taak door de vogelwereld met als vertegenwoordiger de adelaar volbracht.

Er is nog maar nauwelijks een glimpje dageraad aan de horizon, als van heel ver weg het geluid komt. De eerste merel doet zijn gezang horen: de nacht is voorbij, het zonlicht komt! Al snel klinkt er een andere, van bijna even ver weg, daarna de volgende, en de volgende, dichterbij. Zo spreidt zich iedere morgen het merelgezag over het land. Van de vroege lente tot het begin van de winter brengen de herauten van de zon een aaneenschakeling van klankheldere melodieën – de korte pauze tijdens de rui is ze van harte vergeven. Eén groot weefsel van gezang trekt voor het licht uit, cirkels van lofgezag. Men zegt dat elke merel precies twintig minuten voor zonsopgang begint. Zij vormen de ouverture van een symfonie: later vullen de kleinere zangvogels met hun fijnere motieven de melodielijnen aan. Als je hierdoor gewekt wordt, kan de dag niet meer stuk.

Je hoeft geen deskundige te zijn om te kunnen horen dat elke vogel zijn eigen, unieke melodieën heeft, tegelijk helder en warm van toon. Er zit wel eens een beginner tussen, eentje die niet verder komt dan twee tonen *tuut-tuut*, gevolgd door een stuntelig kort riedeltje. En

Blackbird – the Beatles

Blackbird singing in the dead of night
Take these broken wings and learn to fly
All your life
You were only waiting for this moment to arise
Blackbird singing in the dead of night
Take these sunken eyes and learn to see
All your life
You were only waiting for this moment to be free
Blackbird fly, blackbird fly
Into the light of a dark black night

<https://www.youtube.com/watch?v=48Nf5jOjkoA>

toch doet die ook mee in het grotere patroon, ook deze merel wekt een volgende. De aankondiging is niet te missen, en dat gaat al eeuwenlang zo. Een luis-terrijk geschenk van de schepping. Niet zo vreemd dat dit gezang voor Paul McCartney de inspiratie vormde voor *Blackbird*, een van de mooiste popsongs van de vorige eeuw, gebaseerd op een stuk van Bach.

Volgens biologen zingen vogels om hun territorium af te bakenen. Dat afbakenen doen ze zeker, ook op andere manieren. Wat gaan ze soms op elkaar los voor de paartijd, sommige gunnen elkaar het licht in de ogen niet. Maar met hun gezang scheppen ze tegelijkertijd een welluidend netwerk van in elkaar verweven cirkels van geluid. Hoe ver reikt hun gezang? In ieder geval ver genoeg om de volgende vogel te inspireren tot zijn eigen lied. In hun variatie in toon, melodie, timbre en ritme vormen ze een veelheid aan uitingen van creativiteit, in ontvankelijkheid voor het licht. Onder alle weersomstandigheden, zelfs bij stormweer of maartse sneeuwbuien, rolt het vogelgezag zich voor de zonsopkomst uit, als een vederlicht weefsel dat de mensheid aanspoort tot luisteren. Kijk naar de reactie van een klein kind als het een merel hoort zingen, en je kunt zien hoe ontvankelijk we in ons diepere wezen zijn voor de zang van deze lichtboodschappers.

De natuur is ons als een spiegel meegegeven maar wanneer we ons open durven stellen en bereid zijn tot zelfreflectie, kan ze ons ook als gids gaan dienen. De hele natuur wordt geïnspireerd door dezelfde stuwende kracht, die ook ons mensen ertoe aanzet om zich te wenden naar het licht. Het is opvallend dat we de neiging hebben om vooral buiten onszelf te zoeken naar dat licht, naar warmte, geluk. Vroeg of laat lopen we echter tegen het gevoel **aan**

dat we alles eigenlijk al gedaan en gezien hebben, en dat alles hetzelfde blijft. Deze ervaring is al geboekstaafd in het Bijbelboek Prediker. Toch blijft ieder mens zoeken, het lijkt een aangeboren drijfveer. Maar misschien zoeken we niet in de juiste richting. Waarom zouden we onze zoektocht niet eens naar binnen richten, naar ons eigen innerlijk? De vonk die daar ligt te wachten, is een klein maar werkzaam restant van de Lichtkracht die ieder levend wezen inspireert, en die erop wacht ontdekt te worden. De achttiende-eeuwse Duitse mysticus Karl von Eckartshausen omschrijft het als volgt: 'Waar ook maar een mogelijkheid tot lichtopneming en lichtontvankelijkheid bestaat, deelt het licht zich mee. Het dringt zich echter nergens op en wacht tot het rustig

kan worden opgenomen.'

Het licht is er voor iedereen, jong en oud, ongeacht geartheid, status, opleidingsniveau, positie in de maatschappij, huidskleur, sociale achtergrond. Of we een eenvoudig melodietje zingen of hoog van de toren blazen, het wil zich aan iedere lichtzoeker mededelen; het wacht rustig tot we eraan toe zijn. En als het moment daar is, opent zich ons bewustzijn voor een zilverachtige koorzang en voor een schat aan licht en kleur van een mateloze intensiteit, die ons bevattingsvermogen ver te boven gaat. Het prachtige ochtendkoor van de merels is daar een kleine, bescheiden voorbode van.

...van geluid

Wij zijn degenen waarop het wachten was

Er is de mensen verteld dat dit het Elfde Uur is, nu moet u teruggaan en de mensen vertellen dat dit het Uur is. En let op de volgende dingen...

Waar woont u?

Wat doet u?

Welke relaties onderhoudt u?

Bent u in de juiste relatie?

Waar is uw water?

Ken uw tuin.

Het is tijd om uw waarheid te spreken.

Creëer uw gemeenschap.

Wees goed voor elkaar.

En zoek niet buiten uzelf naar uw leider.

Toen vouwde hij zijn handen, glimlachte en zei: 'Dit zou een goed moment kunnen zijn! Een machtige rivier is gaan stromen. Deze is zo onstuimig en snel dat sommige mensen er bang voor zullen zijn. Ze zullen proberen de kust vast te houden. Ze zullen het gevoel hebben dat ze verscheurd worden en zullen veel lijden. Wees ervan overtuigd dat de rivier zijn bestemming heeft. De Ouden zeggen dat we de kust moeten loslaten, naar het midden van de rivier moeten gaan, onze ogen moeten openhouden en ons hoofd boven water.

En ik zeg, kijk wie er bij u is en verheug u daarin. Op dit moment in de geschiedenis moeten we niets persoonlijk opvatten, vooral onszelf niet. Zodra we dat doen, stopt onze spirituele groei en is onze reis ten einde.

De tijd van de eenzame wolf is voorbij. Werk samen! Ban het woord 'strijd' uit uw houding en uw vocabulaire. Alles wat we nu doen, dienen we te heiligen en op te dragen.

Wij zijn degenen waarop het wachten was.

Profetie van de Hopi-Ouden, 8 juni 2000

▷	COLUMN: DICK VAN NIEKERK
▷	LAND: NEDERLAND
▷	RUBRIEK: COLUMN

Filosofie bij rampspoed [5]

‘Voel je vooral niet schuldig om geluk te voelen. Het helpt totaal niet om verdrietig en energeloos te zijn. Wat wel helpt, is dat er nu goede dingen uit je universum komen. Door vreugde ontwikkel je weerstand tegen problemen en kun je bijdragen aan een oplossing.’ Dat is een van de verkwikkende boodschappen van de Hopi-indianen in deze woelige tijd.

‘Je kunt niks beters doen dan een mooie, vreugdevolle en lichte trilling behouden, want dat wordt nu van je gevraagd. Gebruik deze tijd om naar je visioenen te zoeken. Welke wereld wil ik creëren voor mezelf? Blijf kalm, reflecteer dagelijks en maak er een gewoonte van om elke dag de heilige in je te ontmoeten. Er komen goede dingen uit voort!’

Het keuzemoment dat de mensheid nu meemaakt, kun je vergelijken met een poort of met een gaatje, leren ons de Hopi’s. ‘De beslissing om in het gaatje te vallen of door de poort te lopen is aan jou. Als je je laat bedelven onder de problemen en steeds nieuws opslurpt met negatieve energie, constant nerveus bent en vreest voor pessimisme, dan zul je in dit gaatje vallen.’ Echter: ‘Als je van de gelegenheid gebruikmaakt om goed naar jezelf te kijken, leven en dood te heroverwegen, te zorgen voor jezelf en voor anderen, dan loop je door de poort. Want als je goed voor jezelf zorgt, zorg je tegelijk voor alle anderen. Zorg goed voor je huis, zorg goed voor je lichaam. Maak contact met je spirituele huis. Houd dapper stand om opnieuw geboren te worden!’

“Kies bij dit alles het uitzicht van een adelaar die het geheel van boven met een ver strekkende blik beziet. Dat geeft rust en inzicht.”

Hopi (betekenis: beschaafd, vredelievend) zijn, betekent dat je verkeert in een staat van totale eerbied en respect voor alle dingen, daar vrede mee hebt en leeft in de

kracht van Maasauu, de schepper of verzorger van de aarde, ook wel de Grote Geest genoemd. Volgens de Hopi zijn hun beschaving, hun welvaart en hun tegenslagen een weerspiegeling van de gezondheid van de rest van de wereld. Hun land – met een bevolking van 20.000 wonen ze verspreid over elf dorpen in het noorden van Arizona – is volgens hen de microkosmos van de wereld. Alles wat goed en slecht is, speelt zich daar in het klein af.

In de levenshouding van de Hopi staat een duurzame toekomstgerichte omgang met de aarde centraal. Nu zijn de meeste mensen volgens de Hopi die zuivere manier van leven “vergeten”. De beste manier waarop onze soort zich kan verzekeren van een lang leven, is om het ecosysteem waarin ze is ingebed, te behouden en zich er volledig bij aan te passen. Dat culmineert bij de Hopi’s in de beschrijving van een ‘spirituele ark’ waarin wij kunnen overleven. Dit perspectiefrijke overlevingsdenken vormt, als je het mij vraagt, het spirituele DNA van de Hopi’s.

Eén markante Hopi-observatie moet hierop naadloos worden aangesloten: ‘Er is een gezondheidskundige, sociale vraag in deze crisis maar vooral een spirituele. Ze gaan hand in hand. Zonder de sociaal-medische dimensie vervallen we in fanatisme. Maar zonder de spirituele dimensie vervallen we in pessimisme en zinloosheid!’ Als het maatschappelijke en het spirituele bij crisisaanpak naar Hopi-voorbeeld onlosmakelijke aanvullingen van elkaar blijven, dan zijn we naar mijn idee op weg naar een wereld waarin spiritueel handelen een onmisbare component wordt van menselijk gedrag.

Onderweg worden dan geleidelijk de contouren zichtbaar van de Komende Nieuwe Mens...

HET SPIRITUELE DNA VAN DE HOPI-INDIANEN

WAARGENOMEN

▷	TEKST: ERIC OP 'T EYNDE
▷	LAND: BELGIË
▷	BEEELD: ANONIEM
▷	RUBRIEK: TIJDGEEST

WERKELIJKHEID

Een dieprood eikenblad vangt de stralen van een late herfstzon. Even is er een diepe zucht van de wind. Het blaadje laat los van de tak, wordt een eind meegenomen en schommelt dan op de wind naar beneden. Ik heb vast te veel film gekeken en hoor een diepe basdreun als het blaadje zich op de aarde vleit. Dit is een klein tafereeltje van zien, van kleur en beweging en van een geassocieerd geluid dat uit een andere herinnerde context komt. In mijn hoofd waargenomen werkelijkheid en nog iets meer! Een werkelijkheid, twee kijkende ogen en een herinnering. En alles speelt zich af in mijn brein. En ik, ik ben me daarvan bewust.

Tijdgeest

E

Brein

Ons brein kun je zien als het complexe geheel van de hersenen, het zenuwstelsel en de zintuigen. Als we in evolutietermen denken, is het brein ontstaan en doorontwikkeld omdat het de mens in wording uitstekende overlevingskansen bood.

Ik

Het brein heeft een binnen en een buiten. Het binnen is vreemd ongrijpbaar: wie ben ik, de waarnemer en denker in die hersenen? Dat 'ik' staat via het brein en het ruimere lichaam in interactie met het buiten. Dat 'ik' kent echter slechts een klein deel van het binnen. Het is zelf als een emergente eigenschap – iets wat boven komt drijven en zijn oorsprong overstijgt – ontstaan uit primair de verwerking van zintuiglijke input, secundair het denken over die al dan niet verwerkte input en ten derde: het denken over zichzelf als denker. Dat is nogal wat!

Uit die drie niveaus van informatieverwerking ontstaan denkbeelden als: ik met mijn lichaam in een werkelijkheid met de dimensies ruimte en tijd. En gedachten als: wat heb ik toen toch gedaan? En: ik ben me toch een dommerik. En: wat kan ik morgen doen om mijn eega gelukkig te maken? Denken doen we in de tijdsdimensie. Ik ervaar mezelf als een mogelijk evoluerende continuïteit. Dat leidt tot vragen als: waarom besta ik, zelf, en waarom bestaat de werkelijkheid die ik waarneem? Mijn brein opereert dus van heel concreet tot heel abstract.

Zien

Hoe werkt de primaire beeldvorming, het zien? Interessant daarbij is dat zien geen vast gegeven is van licht dat door een lens op een 'film' valt, maar blijkt te

ontstaan uit een ontwikkeling: we doen als nieuwgeborene pogingen om een samenhangend beeldverhaal te maken uit zien, bewegen – wat we zowel zien als van binnenuit in het lichaam voelen – en aanraken als voelen van buiten en soms ook horen of waarnemen met de andere zintuigen.

Een model van de wereld

Vanaf onze prille indrukken vormt zich zo in ons brein een model van de wereld, met in die wereld wij zelf. Het is dit model van de wereld dat voortdurend evolueert op basis van het toetsen van het model, van de topo-kaart, aan de nieuwste waarnemingen, de meest recente zintuiglijke input uit het land daarbuiten. De verbindingen tussen de hersenen en bijvoorbeeld de ogen functioneren heel intensief in beide richtingen. De hersenen zenden informatie naar de thalamus, de ogen nemen waar, de thalamus bepaalt het verschil tussen de informatie aangevoerd uit de hersenen en dat wat nieuw binnenkomt via de ogen en stuurt dat verschilsignaal voor verwerking naar de hersenen, de cortex. Zien, de visuele cortex, gebruikt ongeveer een derde van het hersenvolume en zoals elke hersenwerkzaamheid vergt het gigantisch veel energie. De hersenen bestaan om het hele organisme waarvan zij deel uitmaken zo succesvol mogelijk in leven te houden. Succesvol betekent onder andere met een zo efficiënt mogelijk gebruik van de energie die we als chemische energie aan voedsel onttrekken. Onze buik als een energiecentrale...

De hersenen zullen het proces van zien en kijken dus zo sturen, dat we maximaal nuttige informatie verwerken om ons veilig door de omgeving te kunnen bewegen. Vandaar die verschilwaarneming in plaats van een

voortdurende volledige filmopname. In datzelfde streven naar efficiëntie zullen de hersenen bovendien zoveel mogelijk algoritmen die het organisme aansturen automatiseren, opslaan als subroutines, als afloopschema's die in verschillende combinatie telkens weer gebruikt kunnen worden. Denk aan de 'app' in jouw brein om te fietsen. Bewust denken, wat heel veel energie vergt, komt daar nauwelijks nog aan te pas. Beroeps-sporters hebben door intensief oefenen routines opgeslagen om bijvoorbeeld een met een snelheid van 160 km per uur aanstormende tennisbal te zien en terug te meppen daar waar de speler hem hebben wil. Of in formule 1 met 22 coureurs met 330 km per uur naar de volgende bocht te racen.

Tijd

Een interessant aspect van waarneming is het synchroniseren van de zintuigen, het omgaan met tijd. Informatie van de oren vraagt minder verwerkingstijd dan informatie van de ogen; vandaar dat sprintwedstrijden starten op een startschot. Als we met onze vingers knippen, zorgt ons brein ervoor dat de waarnemingen van beweging, voelen, zien en horen worden gesynchroniseerd, hoewel de signalen op een verschillend tijdstip binnenkomen. Synchronisatie gebeurt hier letterlijk in een vingerknip!

Kleur

Hoe zien we in kleuren? De wereld om ons heen is een geheel van elektromagnetische velden, bronnen van straling; direct als bron of indirect door weerkaatsing van een deel van het opvallende licht. Van de straling die in ons oog op het netvlies valt, kan een heel precies deel volgens golflengte omgezet worden in elektrochemische signalen die richting hersenen gaan, de visuele cortex. Deze informatie, of de verandering van deze informatie, wordt dan gebruikt om de gewaarwording van de verschillende kleuren over ons wereldbeeld te leggen. Een volgende laag in het wereldmodel wordt daar dan weer overheen gelegd en bevat de specifieke geïnterpreteerde waarneming van beweging en positie, verwerkt in twee gespecialiseerde delen van de visuele cortex.

Samenvattend

Ik zit in mijn hoofd als een bewuste waarnemer van mijzelf in de wereld. Mijn wereldbeeld wordt echter in overweldigend grote mate bepaald door de informatie die reeds in mijn hersenen is opgeslagen uit eerdere waarnemingen, uit levenservaring. Dat opslaan heeft richting gekregen uit de processen die gevoelsmatig in de hersenen een indicatie geven over de vraag of wat er binnenkomt bijdraagt aan overleven – beloning – of daarentegen overleven in gevaar brengt – geen beloning. Denk aan het gelukshormoon dopamine dat daarin een signaalfunctie vervult. Er vindt een prioriteitsstelling plaats. Keuzes maken we op basis van onze emoties. Dat is: het waarnemen, het voelen van spanningstoestanden in ons lichaam, die ontstaan in reactie op binnenkomende informatie, meestal voordat er enig denken aan te pas komt. Deze informatieverwerking vindt plaats

Ik zit in mijn hoofd als een
bewuste waarnemer van
mijzelf in de wereld

in de oudere, primitievere en snellere delen van het brein. Hun adagium: eerst en vooral overleven! Interessant is de impact van chemische elementen/biochemische elementen op de informatieverwerking in het brein. Een kleine variatie in de chemie van het bloed, en dus in de chemie van de hersenen, heeft een grote invloed op zowel onze emoties als op onze perceptie. En dus op het beeld van ik en de wereld. Je kan bijvoorbeeld denken aan het suikergehalte in je bloed – hoe helder ben je na een flink stuk slagroomtaart? – of aan alcohol.

Bewustzijn

Tot hier zag u enkele elementen van brein-in-werking en onontkoombaar subjectieve waarneming, met als voorname conclusie dat de ‘autobiografie’ heel erg bepalend is en de momenten van waarneming aan elkaar breidt. Daar aan ontlent we een besef van zelf, een ik-bewustzijn in de wereld. Dat bewustzijn gebruikt zijn hogere hersenfuncties ook om na te denken over zichzelf in tijd en werkelijkheid. Door culturele ontwikkeling is de mens inmiddels zover dat een aantal individuen reflecteren over doelen die buiten tijd en ruimte liggen. Het menselijke denken heeft zich tot in een spirituele dimensie ontwikkeld, en in die spirituele dimensie een eigen taal die afwijkt van het wetenschappelijk taalgebruik. De spirituele taal biedt de mogelijkheid te denken voorbij de grens. Zij vertrekt van de lichamelijke van de mens en specifiek van de hersenen en de organisatie van het hoofd. Maar van daar beweegt zij in haar denken hoger, terwijl de neurowetenschappers in hun taal- en denkwereld naarstig op zoek zijn naar de aard en de ontstaansmechanismen van het bewustzijn van de mens op evolutiebasis, met hardnekkige ontkenning van een nog ongekende invloedfactor die buiten het functionele hoofd gelegen zou zijn.

Spiritualiteit

Toetsen we de taal van de spirituele dimensie aan de hand van enkele fragmenten uit de commentaren van J. van Rijckenborgh op De Alchemische Bruiloft van Christiaan Rozenkruis. Citaten zijn cursief weergegeven; verbindende gedachten in rechte letters. *In ons dialectische natuurlijke leven kennen wij slechts een tweevoudige cultuur: die van de stof en die van de ziel. Wat is de ziel, de natuurziel? Zij is het bewustzijn dat de persoonlijkheid bezielt. Ieder atoom van de persoonlijkheid bezit een levensbeginsel, een levenskracht. De som van de levenskrachten van al de atomen van de persoonlijkheid vormt het bewustzijn, dat men ten onrechte geest noemt.* Het bewustzijn wordt dus ook in dit model gezien als een emergente eigenschap, die ontstaat uit een samenwerkingsverband van atomen, gegroepeerd in cellen en organen. *De cultuur van dat bewustzijn is dan ook zuiver lichamelijk en stoffelijk, voert tot het metafysische van de spiegelsfeer, dan wel tot een vermenging van beide sferen. Men kan met zijn bewustzijn jagen achter de cultivering van de stof. Men kan trachten met het bewustzijn als basis, de persoonlijkheid te idealiseren, te cultiveren, en dus te vergoddelijken. Natuurziel en lichaam werken dan samen om dit doel te bereiken. Van deze inspanningen vormen zich reflexen in de spiegelsfeer, dat is in het astrale veld van ons dialectisch levensveld. Deze reflexen voeren niet tot bevrijding. Zij nemen de mens steeds meer gevangen.* De wetenschap stelt vast dat ons waarnemen in belangrijke mate bepaald wordt door onze geschiedenis, door wat we eerder zagen en voelden, meer dan door een frisse, open interactie met de werkelijkheid van het ogenblik. In een mensenleven wordt de geschiedenis, worden de verzamelde herinneringen, steeds groter en zwaarder. Zij nemen de mens steeds meer gevangen. *In de normale natuurgeboren toestand zetelt het bewustzijn in het hart en in het*

Loop. A Model of how the world operates. Brook Andrew, 2015. MCA Australia
 Het werk is een (deels elektronische) muurschildering, zowel een idee als een object. Het wordt elke keer dat het wordt getoond opnieuw gemaakt, en dus reageert het op de grootte en toestand van zijn omgeving, of het nu binnen of buiten een museum is, waarbij de patronen die de muur bedekken groter of kleiner worden. Wat blijft, is het heen en weer getrokken worden tussen traditionele manieren en hedendaagse cultuur, samengvloeiend in een interactie die Andrew beschouwt als een model van hoe de wereld werkt.

hoofd. Er is een gespletenheid tussen beide bewustzijnsaanzichten. Er is geen eenheid. De overwegingen van het hart zijn meestal totaal anders dan die van het hoofd. Omdat het hart zo direct met het astrale lichaam van de mens verbonden is, gaat er meestal een krachtige overheersing uit van het hart over het hoofd. Wat het hart niet wil, komt het hoofd niet binnen. Het hart is in het bewustzijn het gevoelselement. Emoties zijn bepalend voor de keuzes die we maken. Zelfs als die keuzes gemaakt worden na een gedegen rationele afweging – in de neocortex – van alle elementen van de

beslissing is dat wat we voelen doorslaggevend voor onze keuze.

Daar in de natuurgeboren toestand de astrale factor van het hart, de zielefactor, de voornaamste rol speelt, vervult de bewustzijnskandelaar in het hoofd, bestaande uit het astrale fluïde in de zeven hersenholtten, slechts de bekende verstandelijke rol, waardoor de verschillende hersencentra zich geheel en al afstemmen op de natuurgeboren toestand. Het verstand is alleen maar gericht op de zelfhandhaving.

In de wetenschappelijke visie wordt gesteld dat het brein en het bijbehorend bewustzijn inderdaad zijn ontwikkeld uit de noodzaak om zo efficiënt mogelijk door onze waargenomen werkelijkheid heen te navigeren en zo daarin te overleven. Een hogere, achterliggende oorzaak wordt ontkend. De spirituele taal gaat verder.

‘De wenteltrap naar de koninklijke bruiloftszaal’ verbeeldt een binding tussen het hartchakra en het opperchakra in het hoofd dat correspondeert met de pinealis.

Wanneer de ziel geboren is, de kandelabers in evenwicht branden en verenigd zijn, ontwikkelt zich letterlijk een lijfelijke etherische lichtbinding tussen hart en hoofd, vrij van ieder anatomisch aanzicht. Deze binding vormt zich uit weerspiegelende ether en lichtether, die mentaal en zintuiglijk is, en een duidelijke spiraalbeweging heeft. Vandaar ‘wenteltrap’.

Om resultaat te behalen in de spirituele dimensie moet er blijkbaar een bewustzijn ontstaan dat het atomaire bewustzijn overstijgt en niet daaruit te verklaren valt. Er is een vreemde, een nieuwe factor nodig die dit nieuwe bewustzijn, deze nieuwe ziel mogelijk maakt.

Het pinealisorgaan is een ademhalings- en waarnemingsorgaan. Wij ademen daarmee prana in, waaruit wij leven en zijn. En onze hele zijnstoestand met inbegrip van de atomen, gaat zich overeenkomstig voegen.

Er is een groot gevaar in gelegen wanneer wij de pinealis zo bewerken dat we alleen maar horigen van de natuur des doods kunnen zijn. Er zijn in alle tijden kruiden, reukwerken en diverse ademtechnieken geweest waarmee men de klieren met interne secretie, de zenuwether en het slan- genvuur kan beïnvloeden. Dat zijn zeer negatieve en uiterst gevaarlijke manieren om door negatieve lichaamsbeïnvloeding ook de pinealis te beïnvloeden en aan een doel te doen beantwoorden. Bijvoorbeeld met wierook. Of met allerlei geneesmid- delen en geneesmethoden die door onkunde uiteindelijk geen ander resultaat kunnen hebben dan een volkomen degeneratie van het pinealissysteem. Wanneer wij op allerlei negatieve wijzen de gevolgen [van natuur- lijke stralingen] trachten op te heffen en de oorzaak zelf niet wegnemen, dan degene- reert de pinealis. Er is maar één mogelijk- heid om het pinealissysteem af te sluiten voor de natuurinvloeden en het te openen voor de oorspronkelijke geestmens: ziele- wedergeboorte. Alleen de psychologische heilmethoden die zich daarbij aansluiten, kunnen voor de mens van de toekomst nuttig zijn.

Wat is uw ik-bewustzijn? Het is de samen- voeging van de levenskracht die in al de atomen van uw stelsel aanwezig is. Waar komt die vandaan? Toch van de schepper, die in de oersubstantie zijn levensadem heeft ingeblazen. Zo is ook het ik-bewust- zijn in zekere zin uit God geboren. Maar de levensadem van het atoom is niet volko- men. Die adem moet zich samenvoegen met andere goddelijke waarden om het Godsplan tot stand te kunnen brengen. Waar komt de kernkracht van uw indivi- duele openbaringsveld – uw microkosmos – vandaan? Toch ook van de vader aller dingen. Ook de ziel is uit God. De geest, de koningskracht zelf, is bij u, om u en in u. De drie zijn evenwel niet verenigd.

In de oorspronkelijke geestmens zijn in ongescheidenheid de geest en de ziel als godskracht aanwezig, waarin de idee, het wezen en het zaad van het door God bedoelde lichaam verborgen liggen.

Beeldend: De toren in het vierkant op het eiland, de mogelijkheid om naar het nieuw etherische op te stijgen...

Stel dat de atomen ‘zich daarnaar gaan voegen’... De wetenschappelijke be- nadering stelt dat zich dan een nieuw bewustzijn zal vormen, bovendrijvend uit die veelheid van samenwerkende atomen die ons wezen vormen. Een nieuw bewustzijn betekent een nieuwe waarneming. Een nieuw waarnemen van de werkelijkheid. We kunnen de filosofische vraag hier onbeantwoord laten of die nieuw waargenomen wer- kelijkheid dan een van ons onafhanke- lijke werkelijkheid op zich is, een ware werkelijkheid. De waarheid zien. ▲

Bronnen

David Eagleman, Incognito, Lannoo, 2012

David Eagleman, Het brein, Q, 2018

J. van Rijckenborgh, De Alchemische Bruloft van

Christiaan Rozenkruis, Rozekruis Pers, 1969

Meer informatie:

<https://www.youtube.com/watch?v=Uco9yrFgyrM&t=4s>

WWW.LOGON.MEDIA

International Editorial Board

Europa Italië: Eva Cristina Casciello, Duitsland: Lisa-Maria Worch, Gunter Friedrich, Nederland: Peter Huijs, Ruud Pellikaan, Frankrijk: Myriam La Bruyere, Polen: Wiesia Modrzejewska, Zuid-Amerika Colombia: Diana Orrego, Brazilië: Adele Abdalla, Afrika: Jacques Etoundi Ateba, Australië: Joseph Murray

Redactie Nederlandse editie

Eric Op 't Eynde, Peter Huijs, Anneke Munnik, Dick van Niekerk, Frans Spakman, Anneke Stokman, Ansfrida Vreeburg

Vormgeving Studio Ivar Hamelink

Redactie-adres

LOGON

Bakenessergracht 5
NL-2011 JS HAARLEM

e-mail: info@rozekruispers.com

website: www.rozekruispers.com

België

Lectorium Rosicrucianum vzw Lindenlei 12, B-9000 Gent

e-mail: secl lectoriumrosicrucianum@skynet.be

website: www.rozenkruis.be

Abonnementsprijs

Nederland:

Per jaar € 30,-

Losse nummers: € 7,95

Proefabonnement (2 nummers): € 10,-

Andere landen: per jaar € 40,-

Abonnementenadministratie

Stichting Rozekruis Pers, Bakenessergracht 5, NL-2011 JS Haarlem

IBAN: NL11ABNA0560177593. BIC: ABNANL2A

Nieuwe abonnementen kunnen op elk gewenst tijdstip ingaan

